

MAGYAR VILÁG

TÁRSADALMI ÉS SZÉPIRODALMI HETILAP

II. ÉVFOLYAM
13—14. SZÁM

≡ MEGJELENIK ≡
MINDEN VASÁRNAP

BUDAPEST, 1907.
MÁRCZIUS 31.

FŐSZERKESZTŐ:

Dr. DEMJANOVICH EMIL

SZÉPIRODALMI FŐMUNKATÁRS:

LAMPÉRTH GÉZA

FELELŐS SZERKESZTŐ:

CSUDÁKY BERTALAN

TARTALOM:

Jövönk alapjai. — Rákóczi népe:
Lampérth Géza. — Krisztus heroiz-
musa: **Ifj. dr. Reményi Ede.** —
Két főpásztori emlékirat. — Olva-
sóinkhoz! — Tiszavölgyi képek.
VII. (Vége): **Romanecz Aladár.** —
A gunár búcsúja és testamen-
tuma: **Mátyási.** — Apróságok. —
Versek: **Szabolányi Gyula.**
A gör. kath. magyarság egyházi
és társadalmi életére vonatkozó
közlemények jegyzéke. — Egyről-
másról.

• • •

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

II. kerület, Fő-utca 4. szám.

Előfizetési ár: Negyedévre 250 K.

• • •

Ára 20 fillér.

Téli menetrend az alábbi állomások közötti forgalomban.

Érvényes 1906 október 1-től.

A Magyar Világ olvasói számára magunk állítottuk össze ezt a menetrendi kivonatot s arra nézve a m. kir. államvasutak jóváhagyását is kieszközöltük.

Budapestről					Budapestre						
12 ²⁴	6 ⁰⁰	7 ³⁰	9 ⁰⁰	2 ¹⁵	ind.	11 ²⁴	6 ³⁵	7 ⁰⁵	7 ⁴⁵	8 ¹⁰	9 ²⁵
2 ²⁴	8 ⁰⁶	9 ³⁶	11 ²⁵	3 ⁵⁴	Érk.	9 ²⁴	4 ²²	4 ⁵²	5 ²²	6 ⁰⁰	8 ¹⁰
2 ³⁰	8 ¹²	9 ⁴²	11 ³²	4 ⁰²	Érk.	10 ⁵⁴	4 ⁴⁰	5 ¹⁰	5 ⁴⁰	6 ¹⁵	8 ²⁵
5 ⁰⁰	8 ³⁶	9 ⁵⁴	12 ²²	12 ²²	Érk.	8 ²⁴	12 ²⁹	3 ¹⁹	3 ⁵⁹	4 ³⁰	8 ⁴⁰
6 ⁴⁵	3 ³⁸	7 ⁰⁹			Érk.	Érk.	8 ³⁵	4 ³⁰	5 ¹⁰		
8 ⁵⁷	4 ³⁶	8 ⁵⁴			Érk.	ind.	6 ²¹	2 ¹⁵	2 ⁵⁵		
7 ⁴⁰	8 ³⁵	2 ¹⁵			ind.	Érk.	1 ³⁰	8 ¹⁰	10 ¹⁰	6 ³⁵	
2 ³³	6 ³²	1 ¹⁰			Érk.	ind.	4 ²¹	8 ⁵⁹	2 ³⁸	5 ⁰⁰	
9 ¹⁰	9 ⁰⁰	1 ¹⁰			ind.	Érk.	6 ⁴²	5 ⁴²			
10 ¹⁶	1 ¹⁰	2 ³⁴			Érk.	ind.	4 ²¹	5 ⁰⁰			
7 ⁴⁰	8 ¹⁰	2 ¹⁵	2 ¹⁵	8 ⁴⁵	ind.	Érk.	6 ³⁵	6 ⁵⁰	8 ¹⁵	1 ³⁰	1 ³⁰
1 ³¹	5 ¹⁰	8 ⁴²	11 ¹²	9 ²⁸	Érk.	ind.	7 ¹²	10 ¹²	10 ²⁸	5 ⁴²	7 ²⁵
8 ⁰⁰	8 ¹⁵	6 ²²	10 ¹⁵	9 ⁴⁰	ind.	Érk.	8 ¹⁰	8 ⁵⁰	7 ⁵⁵	9 ¹⁵	8 ⁵⁰
1 ²⁴	7 ²²	12 ²⁵	7 ³⁴		Érk.	ind.	9 ²⁰	2 ⁴¹	3 ¹³	10 ⁵⁰	10 ¹⁰
7 ¹⁰	9 ¹²	7 ²⁵	9 ⁰⁰	2 ³⁵	ind.	Érk.	8 ¹⁰	8 ⁵⁰	7 ⁵⁵	9 ¹⁵	
7 ⁰⁴	7 ⁰⁴	1 ⁴⁵	6 ²	8 ²¹	Érk.	Érk.	1 ⁵⁰	6 ⁴²	9 ²⁵	5 ⁴⁵	5 ⁴⁵
9 ⁴⁰	7 ⁴⁰	8 ³⁵			ind.	Érk.	6 ⁰¹	10 ⁰⁶	2 ¹²	4 ³⁵	8 ²¹
11 ⁰⁹	4 ³¹	7 ⁴⁵			Érk.	Érk.	9 ⁰⁸	1 ³⁰	4 ²⁴		
7 ²⁵	9 ⁰⁰	2 ⁴⁵	7 ²⁰	9 ¹⁵	ind.	Érk.	5 ²²	5 ⁴⁵	1 ³⁰	6 ⁴⁰	9 ¹⁵
12 ⁰⁴	3 ²⁹	6 ¹⁸	2 ²⁴	2 ²⁴	Érk.	Érk.	3 ⁴¹	10 ³⁵	8 ⁵⁷	12 ⁰⁵	4 ³⁰
9 ⁴⁰	7 ⁴⁰	8 ³⁵			ind.	Érk.	8 ¹⁰	10 ¹⁰	6 ³⁵		
12 ⁰³	5 ⁰¹	7 ²⁵			Érk.	Érk.	8 ¹⁸	12 ²⁹	3 ³⁵		
8 ¹⁰	12 ³⁵				ind.	Érk.	3 ¹⁰	8 ⁵⁰	3 ¹⁰	7 ²⁰	8 ¹⁰
12 ²⁸	8 ¹¹				Érk.	ind.	6 ¹⁵	3 ²⁹	7 ⁴²	12 ⁰⁹	3 ¹²
9 ⁴⁰	7 ⁴⁰	8 ³⁵			ind.	Érk.	8 ¹⁰	10 ¹⁰	6 ³⁵		
3 ³⁰	6 ¹²	9 ¹¹			Érk.	Érk.	7 ⁰⁸	11 ²⁷	12 ⁵⁵		
7 ⁴⁰	8 ¹⁰	2 ¹⁵	2 ¹⁵	8 ⁴⁵	ind.	Érk.	6 ³⁵	8 ¹⁵	1 ³⁰	1 ³⁰	8 ⁵⁰
12 ²⁵	5 ²⁸	7 ²²	9 ¹²	5 ²²	Érk.	ind.	9 ²⁰	12 ⁰⁰	6 ³⁰	8 ¹⁰	10 ¹⁰
9 ⁴⁰	11 ¹⁰	9 ⁰⁰	2 ³⁵	9 ⁴⁰	ind.	Érk.	1 ³⁰	6 ⁴⁰	5 ⁴⁵	7 ⁰⁸	7 ¹²
8 ²¹	12 ⁴⁴	8 ⁴²	10 ⁴⁰		Érk.	Érk.	4 ²⁸	7 ⁰⁸	7 ¹²		
9 ⁰⁰	7 ¹⁰	9 ¹⁵			ind.	Érk.	5 ⁴⁵	8 ¹⁰	10 ¹⁰		
2 ²²	12 ⁵⁴	12 ⁵⁴			Érk.	ind.	1 ³⁵	11 ¹¹	3 ⁴¹		
8 ³⁰	9 ⁴⁰	2 ²⁵	10 ¹⁰	11 ³⁰	ind.	Érk.	7 ¹⁵	1 ¹⁵	6 ²²	7 ¹⁰	10 ⁴⁰
4 ²²	1 ³⁷	7 ¹²	4 ²²	4 ¹⁵	Érk.	Érk.	8 ²⁵	8 ²⁵	12 ⁵⁷	2 ²⁴	10 ⁴⁴
7 ²⁵	7 ⁴⁰	8 ³⁵	9 ⁰⁰	9 ¹⁵	ind.	Érk.	6 ³⁵	8 ¹⁰	5 ⁴⁵	5 ⁴⁵	
4 ³¹	7 ²²	10 ¹²	10 ⁴³	7 ⁵⁰	Érk.	Érk.	11 ³⁸	5 ⁴¹	1 ⁰⁴	3 ⁵⁸	
7 ⁴⁰	8 ¹⁰	8 ³⁵	12 ³⁵	2 ¹⁵	ind.	Érk.	6 ³⁵	8 ¹⁵	1 ³⁰	3 ¹⁰	7 ²⁰
10 ³⁰	12 ⁴³	1 ¹⁸	8 ⁴⁰	5 ³⁵	Érk.	ind.	1 ⁴⁰	2 ²⁵	10 ¹⁰	7 ¹⁰	12 ⁵⁵
11 ¹⁰					ind.	Érk.	10 ¹⁰				
5 ⁴²					Érk.	ind.	6 ⁴²				
7 ⁴⁰	8 ³⁵	2 ¹⁵	9 ⁴⁰		ind.	Érk.	6 ³⁵	1 ³⁰	8 ¹⁰	10 ¹⁰	
2 ⁴²	7 ²²	11 ¹²	1 ²⁰		Érk.	Érk.	4 ¹³	4 ²²	8 ⁵²	2 ²¹	
9 ⁴⁰	8 ³⁵				ind.	Érk.	8 ¹⁰	6 ³⁵			
11 ³⁰	8 ²⁸				Érk.	Érk.	7 ¹⁰	3 ¹⁵			
9 ⁴⁰	7 ⁴⁰	1 ⁰⁰			ind.	Érk.	1 ³⁰	9 ³⁵			
7 ³⁰	2 ¹⁹	7 ⁴⁵			Érk.	Érk.	5 ⁴²	12 ³⁶			
7 ²⁵	9 ⁰⁰	2 ³⁵	7 ⁴⁰	9 ¹⁵	ind.	Érk.	5 ⁴⁵	1 ⁵⁰	6 ⁴⁰	9 ²⁵	2 ³⁴
1 ³²	6 ⁴²	8 ⁴²	4 ⁴¹	4 ⁴¹	Érk.	Érk.	8 ¹²	7 ²⁵	9 ⁴⁹		
7 ⁴⁰	9 ¹⁵	7 ²⁵	9 ⁰⁰		ind.	Érk.	6 ⁴⁰	5 ⁴⁵	5 ⁴⁵		
8 ⁰⁶	8 ⁵⁹	3 ²⁵	8 ⁴⁴		Érk.	ind.	7 ¹⁰	12 ¹⁸	5 ⁴³		
7 ²⁵	9 ⁰⁰	2 ³⁵	5 ⁴⁵	9 ¹⁵	ind.	Érk.	5 ⁰⁰	7 ³⁰	7 ³⁰	9 ³⁵	1 ⁵⁰
12 ³⁰	3 ⁴⁴	7 ¹²	1 ¹²	2 ¹¹	Érk.	ind.	2 ⁰⁵	11 ²²	2 ³⁸	4 ¹⁵	8 ⁴³
7 ⁴⁰	9 ¹⁵	7 ²⁵	9 ⁰⁰	2 ³⁵	ind.	Érk.	1 ⁵⁰	6 ⁴⁰	9 ²⁵	5 ⁴⁵	
6 ⁴⁰	6 ⁴⁹	1 ³⁶	5 ⁴⁴	8 ¹¹	Érk.	ind.	6 ⁵⁰	10 ¹⁴	2 ⁰⁸	8 ²⁵	
7 ⁴⁰	9 ²	7 ¹⁰	9 ¹⁵		ind.	Érk.	5 ⁴⁵	8 ¹⁰			
3 ²¹	3 ²¹	3 ¹⁴	3 ¹⁴		Érk.	ind.	10 ⁴³	7 ⁰⁸			
7 ³⁰	8 ³⁵	2 ¹⁵	9 ⁴⁰		ind.	Érk.	6 ³⁵	1 ³⁰	8 ¹⁰	10 ¹⁰	
12 ³⁰	3 ⁴⁰	7 ⁴⁵	6 ¹⁴		Érk.	Érk.	9 ¹⁰	7 ²⁸	12 ⁰⁹	4 ³⁹	
7 ⁴⁰	8 ³⁵	2 ¹⁵	9 ⁴⁰		ind.	Érk.	6 ³⁵	1 ³⁰	8 ¹⁰	10 ¹⁰	
12 ⁴³	4 ⁰⁵	8 ²⁵	6 ²⁹		Érk.	Érk.	9 ⁴⁰	7 ²⁸	12 ⁰⁹	4 ³⁹	
7 ²⁵	9 ⁰⁰	2 ³⁵	7 ²⁵	9 ¹⁵	ind.	Érk.	5 ⁴⁵	1 ⁵⁰	6 ⁴⁰	9 ²⁵	
2 ¹²	7 ¹¹	8 ¹¹	5 ⁴²	4 ⁴¹	Érk.	Érk.	7 ¹²	6 ⁴²	8 ⁵³	2 ¹⁶	
9 ⁴⁰	7 ⁴⁰	8 ³⁵	7 ⁴⁵	9 ¹⁵	ind.	Érk.	5 ⁴⁵	8 ¹⁰	10 ¹⁰	6 ³⁵	
3 ³⁰	6 ⁴²	9 ¹²	8 ⁰¹	5 ¹⁴	Érk.	Érk.	4 ⁴²	6 ²⁷	10 ³⁹	12 ²⁸	
9 ⁴⁰	11 ¹²	7 ⁴⁰	8 ³⁵	2 ¹⁵	ind.	Érk.	1 ³⁰	7 ⁰⁰	10 ¹⁰	6 ³⁵	
5 ⁴²	9 ¹⁵	1 ²⁴	6 ²⁵	7 ⁴¹	Érk.	ind.	8 ⁰³	10 ⁵²	4 ⁵⁰	10 ²²	
7 ²⁵	9 ¹⁵	7 ²⁵	9 ⁰⁰	2 ³⁵	ind.	Érk.	1 ³⁰	6 ⁴⁰	9 ²⁵	5 ⁴⁵	
6 ³⁴	6 ²⁴	1 ¹⁵	5 ¹⁴	8 ¹¹	Érk.	ind.	7 ¹²	10 ³⁹	2 ³⁰	9 ²²	
6 ⁰⁰	7 ³⁰	2 ¹⁵			ind.	Érk.	9 ²⁵	10 ⁵⁰	1 ⁴⁰	5 ⁵⁵	9 ⁴⁵
11 ³⁷	11 ³⁷	6 ⁴²			Érk.	ind.	5 ⁴²	5 ⁴²	1 ⁰⁰	10 ⁰¹	4 ⁴²
8 ⁴⁰	8 ¹⁰	6 ²²	10 ¹⁰		ind.	Érk.	9 ²⁵	8 ¹⁰	8 ⁵⁰	7 ⁵⁵	
7 ⁴²	6 ³⁵	7 ¹⁰	5 ⁵²		Érk.	ind.	8 ¹⁰	10 ⁰⁰	8 ⁰²	9 ²¹	
6 ⁴⁵	8 ³⁰	1 ²⁰	2 ¹⁰	10 ¹⁰	ind.	Érk.	12 ⁴⁵	1 ⁴⁵	7 ⁴⁰	9 ²⁰	6 ⁴⁰
3 ³⁵	1 ³⁰	7 ⁴²	6 ¹⁰	6 ³²	Érk.	ind.	6 ¹⁵	8 ⁵⁰	2 ¹⁰	12 ²⁵	10 ¹²
8 ⁰⁰	9 ²⁰	3 ³⁰	5 ¹⁵	10 ¹⁰	ind.	Érk.	1 ⁴⁰	5 ⁵⁵	7 ⁰⁰	9 ²⁵	11 ⁴⁰
12 ⁴⁶	5 ⁴⁵	7 ⁴⁰	9 ¹⁵	6 ²⁰	Érk.	ind.	9 ⁰⁵	9 ²⁰	3 ⁰⁰	5 ⁰⁰	6 ⁴²

† Kelet-ost. expr.-vonat. * Közvetlen vonat. ° Nyiregyháza—Kisvárdától köz. szerdán és szombaton kőszedő. ° Csak csütörtökön és hétfőn (kelet-ost. expr.-vonat.) † Csak kedden, csütörtökön és szombaton, ünnepnap kivételével. † Csak ünnep- és vasárnapon. † Csak hétfőn, szerdán és pénteken, ünnepnap kivételével. A vastagabb számjegyek a gyorsvonatok érkezési és indulási idejét, az aláhúzott számok az esti 6²² órától reggeli 6⁰⁰ óráig terjedő éjeli idő jelölt.

A megöregedés művésze. A nemrég elhunyt Sir Thompson, híres angol sebész két könyvecskét írt, melyekben tanácsokat ad a megöregedés művészetéről. Thompson hosszú orvosi gyakorlata során arról győződött meg, hogy az öregörök kronikus betegségeinek jó része táplálkozási hibákra vezethető vissza. A legnagyobb hiba pedig a "túltáplálkozás", mely ellen küzdeni minden elkiismeretes orvosnak kötelessége. Egyáltalában túlságosan sokat eszünk. Míg azonban nagy az erőfogyasztás, mint a vagy sokat dolgozó, vagy sokat mozgó fiatalembereknél, addig a túltáplálkozásnak nincsenek veszedelmes következményei. Milyelt azonban a test hájasodni kezd és napközben is pihenésre és alvásra vágyik az ember, a túltáplálkozás súlyos hiba. Fáraosztó szellemi munka és mozgás mellett a fölösleges táplálék feldolgozása nagyon nehéz és a sok táplálék, melytől erősödést várunk, gyakran éppen étvágytalanságot és kedvtelenséget okoz. Egyébként itt sok függ az egyéntől. Vannak emberek, akik minden baj nélkül bármikor annyi táplálékot tudnak feldolgozni, mint amennyi egy másik embert már a táplálkozás legsúlyosabb következményeivel sújtja. Általános szabály azonban, hogy a kor előrehaladásával egyre kevesebb és kevesebb táplálék eledelre van szükségünk. Thompson egy tizenhatodik századbéli olasz író munkáira hivatkozik, melyek a kérdésre vonatkozóan nagyon sok figyelemreméltó dolgot tartalmaznak. Ez az író Tizian kortársa, Cornoso, aki 83 éves korában kiadott egy könyvet, mely táplálkozási szabályokat tartalmaz öreg emberek részére. Ő is azt tanította, hogy mennél öregebb lesz az ember, annál kevesebbet szabad ennie és hogy a hetvenedik év után az ebédet és vacsorát négyfelé kell elosztani. Thompson az étkezésen kívül még egyéb jó tanácsokat is osztogat. Nagy ügyet vet az estéknenti lábfürdőre, melyet soha el nem mulasztott. Ennek a lábfürdőnek az a hatása, hogy a vért a lábakra le és az agyból elvonja, ami nagyon előmozdítja a mély alvást. Naponként légtürdőt is ajánl Thompson, aki eképpen csökkenthetőnek tartja a meghűlésnek gyakoriságát. Azt ajánlja, hogy az ember a fölkelés alkalmával felőra hosszúszag meztelenül időzzék hálószobájában nyitott, csak könnyű függőnnyel eltakart ablak mellett. Már egy hónap eltétele után a bőr edzve lesz a meghűlés ellen.

A tetszhalottal felismerése. A legtöbb ember nem a megsemmisülés gondolatától fél a halálban, hanem inkább az élve eltemetéstől. Nagy mértékben járult hozzá ennek a rettegésnek a felkeléséhez a saját, amely az ilyen eseteket mindig részletesen és kellő borzadályal írja meg. Franciaországban olyan módszert találtak fel, amelyvel a halál beálltát a legnagyobb biztonsággal meg lehet állapítani. Dr. Icard marseillei orvos a feltalálójá ennek a módszernek s felfedezését a párisi akadémia pályadíjjal jutalmazta. Tudvalevő dolog, hogy a halál pillanatában a testben minden szerves működés megszűnik. Reflex mozgásokot ugyan még egy bizonyos időig a kinszenvedés után konstataáltak, de a vérkeringés megszűnése teljes. Erre az alaptételre építette fel Icard módszerét. A kísérlethez a flourescinn nevű festanyagot használta fel, mely tudvalevőleg oly hatásos festőszó, hogy például egy grammja negyvenötezer liter vizet zöldessárgára fest. Ebből az anyagból fecskendeznek be bizonyos csekély mennyiséget a bőr alá. Ha az illető egy éln, a festőanyag néhány másodperc alatt elterjed a testben s a bőrt és szemféhéret sárgára festi, olyan lesz az illető, mintha nagyfokú sárgasággal szenvedne. Ha azonban holttestet oltanak be így módon, a festék lokális hatású marad s a test színén mitsem változtat. Így teljes biztonsággal meg lehet állapítani a tetszhalál esetét.

A szív munkája. A Jó Egészség-ben olvassuk: A laikus ember nehezen alkothat magának fogalmat annak az erőművi munkának nagyságáról, amelyre a szervi élet egyszerű működésében a mozgások és taglejtések kifejtéséhez szükség van. Akárhányszor megtörténik, hogy tapsra ragadja a közönséget a cirizusokban az ötvenkilogrammos súlyokkal dobáló hivatásos atléta erejének szemlélése, ami pedig csekélyes ahhoz az erőfelfejtéshez képest, amelyet az ember tesz minden mozdulatával. Példákeppen figyeljük meg a szív munkáját, az ereken és tüdőn át a vért közvetíti. Ennek a munkának eredményét dr. Thurston amerikai tudós a következő számokban tünteti fel: A szív egy 15 centiméter magas és 10 centiméter széles szivattyú. Ez a szivattyú percenként átlag 70 fordulatot tesz. 4200-at egy órában, 100.800-at naponként s 3.679.200-at éventeként. Minden dobbanásnál 100 grammnyi vért percenként 0.45 méter sebességgel hajt körbe úgy, hogy az egész, körülbelül 28 liternyi vérmennyiség két-három percenként megy át a szív-billentőkön. Ez a munka nappal és éjjel megsemmisítés és számbavehető kélekedés nélkül egyfolytában történik. A kicsi, látszólag oly törékeny szerv

24 óránkint olyan működést végez, amelyvel egy tonnát 46 méterre, vagy 46 tonnát egy méter magasságra tudna felemelni. Olyan óriási ez a kifejtett erő, hogy az ötven évig egyfolytában végzett munkával a szív 788 millió kilogrammot tudna egy méter magasságra felemelni. E számítás szerint a százéves Chevreul szive az Eiffel-toronynál 430-szorta nagyobb súlyt tudna egy méter magasra felemelni. Dr. Thurston végül arra a következtetésre jut, hogy a vérkeringés állandó működésben tartására elhasznált hő elegendő lenne egy két gyertyafényű villamos lámpa örökös táplálására.

Idegés növények. A Senegal partjain egy nagyon érdekes növény terem, amelyet a négerék «guerékias»-nak neveznek. Ez a szó annyit jelent, mint «jó napot!» és a növény oly módon jutott ehhez az elnevezéshez, hogy mindig a feléje közeledő ember felé fordul, akárcsak üdvözlőni annak a jövevényt. E különös sajátosság abban találja magyarázatát, hogy a feléje közeledő ember meleg, páratel lehellete a növények idegességét ingerli és azokat arra készíti, hogy leveleiket a jövevény felé fordítsák. Nemcsak ez a növény «ideges», hanem egész családfája, a mimóza. India hegyes vidékeinek erdeiben sűrű bokrok aljában tenyészik a mimóza és szőnyegszerűen borítja a földet zöld leveleivel és rózsaszínű virágaival. Még a kevésbé figyelmes szemlélőnek is feltűnik, hogyha lovas, vagy gyalogos közeledik, a mimózák lefekszének, mintha valaki letaposta volna őket. Ha hozzányúlunk, avagy leszakítjuk leveleit, egészen elszárad. A növény egyik részének érintése az egészre kihat. Ha valamelyik állat a mimóza-gyepen legelészik, a növény hervadt és elszáradt szint ölt, úgy, hogy az állatnak nincs is kedve legelni. A mimózának a létért való küzdelemben ezzel a berendezkedésével Darwin nézete szerint, nagy előnye van környezetét fölött. Legérdekesebben észrevehető ez az idegesség a Brazíliában tenyésző «mimosa pudica»-nál, amelyen Brücke Vilmos Ernő német fiziologus 1848-ban vette először észre ezt a sajátosság tünetéit.

Nagyon sok növény éjszaka alszik; idegrendszer van, amely éppen úgy áhítja a pihenést, mint az emberé. Az akácz leveleinél például azt látjuk, hogy ezek nappal egész vízszintesen terjednek szét az ágon, de alkonyatkor lehanyatlanak, úgy töltik az éjszakát és reggel az első sugarakkal ébrednek. Hasonló érdekes tünetéit észlelhetünk a lóbabnál is. A növények, illetve levelek ezen éjjeli alvását legelőször Volerius Cordus vette észre az édesgyökérbokron 1531-ben. Darwin ezt a tünetét nyktitropikus mozgásnak, éjjel fel-lépő mozgásnak nevezi; elnevezhető azonban filiotropikus tüneténeket is, amennyiben ezek a növények tulajdonképpen a fényhatásokra reagálnak és leveleiket mindig a nap tüzes arcuzatával szembe fordítják. Legérdekesebben tapasztalható ez a compass-növényeken, amelyek száraz talajon tenyésznek és így a földtől nagyon kevés nedvességet kapnak. Nevüket onnan nyerték, hogy leveleiket mindig a délő felé fordítják. Délben, mikor erősebben süt a nap, a levelek pontosan észak-dél irányba fordulnak.

Az ilyen ideges növények rendszere mesterségesen is eltoppitható. Egy német tudós például egy csomó növényt alkohol-gözbe állított és azt tapasztalta, hogy a leveleken apró vízgöngyök verődtek ki és a levelek lassan lekonyultak, elfonnyadtak, megsárgultak és lehulltak. Az alkohol tehát — megelőte idegrendszerüket; ha a káli-savval leöntik, annak szára kiegyenesedik, míg kénsavval való leöntéssel lekonyul. Ha szekéren viszik kavicsos úton, a rázkódás következtében összezonnyad s csak hosszabb idő múlva egyenesedik ki.

Februárius hónap legendája. Az angol gyermekek mesekönyvében van egy kedves legenda arról, hogy miért áll a február hónapja csak 28 nappól.

Februárius — így szól a legenda — a világ kezdetén nagyon léha életet élt. Valamennyi kollégái közt ő volt a legnagyobb kártyás. Szenevedélynek meg is írta a levét, mert csakhamar elverte minden vagyonát. De bizony a szerencsétlen játékoszt ez sem jőzantotta ki és ahelyett, hogy megátokta volna a kártyát, ő csak tovább próbálkozott, azt híven, fordul a kerék és visszanyer mindent, amit vesztett. Egy napon Februárius nagyon ideges ment a klubjába; nem volt pénze és senki sem volt hajlandó vele hozmra játszani. Januárius, aki idősebb volt nála, alaposan le is hordta, mondván:

— Akinek nincs pénze, ne kártyázzék!

De Februáriusnak ötlete támadt:

— Tudjátok mit? játszunk és én a pénzetek ellenében kockára teszek két napot a tulajdonomból.

A játék elkezdődött. Januárius és Március közrefogták a szerencsétlen játékoszt és... Februárius vesztett, mint mindig. Amikor fölkel a játékszaltól, két nappal rövidebb volt.

De azóta senki sem ül le vele többé játszani, és is okosabb lett s megmaradt legalább 28 napja.

A
MAGYAR VILÁG

SZÉPIRODALMI ÉS TÁRSADALMI HETILAP

SZERKESZTŐSÉGE ÉS KIADÓHIVATALA :
BUDAPEST, II. FŐ-UTCZA 4. SZ.

ELŐFIZETÉSI ÁRAK:

EGÉSZ ÉVRE 10.— KOR.
FÉLÉVRE 5.— „
NEGYEDÉVRE 2.50 „

MAGYAR VILÁG

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL:
II. KER., FŐ-UTCZA 4. SZ.
KÉZIRATOKAT NEM ADUNK VISSZA.

TÁRSADALMI ÉS SZÉPIRODALMI HETILAP.
MEGJELENIK MINDEN VASÁRNPAP.

ELŐFIZETÉSI ÁR:
Egész évre 10 K. Negyedévre 2-50 K.
Félévre 5 K. Egyes szám ára 20 fill.

FŐSZERKESZTŐ:
DR. DEMJANOVICH EMIL
(telefon-száma: 57-70)

SZÉPIRODALMI FŐMUNKATÁRS:
LAMPÉRTH GÉZA

FELELŐS SZERKESZTŐ:
CSUDÁKY BERTALAN
(telefon-száma: 41-24)

TARTALOM: Jövők alapjai. — Rákóczi népe: *Lampérth Géza*. — Krisztus heroizmusa: *ifj. dr. Reményi Ede*. — Két főpásztori emlékirat. — Olvasóinkhoz! — Tiszavölgyi képek VII. (Vége): *Romanecz Aladár*. — A gunár búcsúja és testamentuma: *Mátyási*. — Apróságok. — Verseik: *Szamolányi Gyula*. — A gör. katolikus magyarság egyházi és társadalmi életére vonatkozó közlemények jegyzéke. — Egyről-másról.

JÖVÖNK ALAPJAI.

A budapesti gör. kath. egyházközség eljutott életének forrongó korszakához. Ma az egyházközség életének körén belül lázas munka folyik, lelkes és illusztris vezérferfiak eszméket vetnek fel, akciókat kezdenek, szóval a nagy organikus élet minden szimptomáját feltünteti az egyházközség mai működése. Ennek az organikus munkának, célzatos és lelkes tevékenységnek központjában ott áll a magyar gör. kath. társadalomnak egy kiváló férfia, *Szabó Jenő* főrendiházi tag, nyug. min. tanácsos, akinek a budapesti gör. katolikusok életében nagy szerep jutott.

Szabó Jenő magasrendű szelleme, nagy akcióképessége és kiváló összekötőtevékenysége voltak azok a közreható erők, amelyek hatalmas lendületet tudtak adni a budapesti gör. kat. egyházközség missziójának. Nagyszerű harcot vívott végig ez a nemes hivatású, rajongó lelkű férfiú a maga egyházának szolgálatában. Mikor még szervezetlenül, mint Isten szabad ege alatt védtelenül hagyott nyáj élt itt, az ország fővárosában a gör. kath. társadalom, az ő mindent átfogó nagy egyénisége tartotta össze az egyeseket, hogy közben nemes fegyvertársaival kiküzde az egyházközség megalapítását. Apostoloknak jut ilyen szerep. Csak a magasabb kiküldetésre szánt, kiválasztott férfiak birkózhatnak meg ilyen feladattal. A budapesti gör. kath. társadalom szervezetlenségében pusztába kiáltó szónak hangzhatott az összetartást hirdető ige, de a nagy egyéniség varázsa erőt, szárnyat adott a szónak és hitet, bizalmat, összetartó szeretetet öntött a szétszóródott hívek táborába.

Mint a gör. kath. magyarok országos bizottságának elnöke, hatalmas akcióit fejtett ki a gör. katolikuság összességének érdekében. Minden mozgalomnak ő volt a lelke és bölcs támogatója. Amellett kifogyhatlan adakozásaival mindig ott lehetett látni, ahol nemcsak erkölcsi, hanem anyagi támogatásra volt szükség. Széleskörű befolyásánál és magas állásánál fogva a budapesti gör. kath. egyházközség érdekében közbenjáró úgy a kormánynál, mint a legmagasabb egyházi méltóságoknál, így a hercegprímásnál és a püspököknél. Az ügyet mindig napirenden tartotta és scha elaludni nem engedte. Mikor már temploma volt az egyházközségnek, tetemes anyagi áldozatokkal járult hozzá annak felszereléséhez. Mindenre kiterjedő gondja és figyelmé szeretettel örködött a gör. kath. társadalom ifjabb nemzedéke fölött is, egyetemi ifjúságunkat pártfogolta és anyagilag, erkölcsileg támogatta.

E kiváló vezérferfiú mellé méltán sorakozik a budapesti gör. kath. egyházközség egyházi vezetésében *Melles Emil* apátplébános. Az egyházközség szervezésében, a lelki összetartozandóság hitének ápolásában előjáró. A budapesti gör. kath. egyházközség élére a szatmármezei főesperesi székből került. Rendkívül súlyos feladatot rótt rá ez a magasabb elhivatása, mert a budapesti gör. kath. egyházközség hazánkunk legnépesebb gör. kath. egyházközsége. Abban a nagy küzdelemben, amely az egyházmege önkormányzata érdekében folyt, a legnagyobb harcot ő vívta. Az ő érdeme, hogy az egyházközség önkormányzatának alapszabályai minden formán által jóváhagyattak. Nagy része volt templomunk átalakításában. Szervezte a paróchiát és összeírta az ezreke menő és eddig szétszórta élő híveket. Mint egyháztudós is nagy hírnévre tett szert. Jelentékeny egyházirodalmi tevékenységet fejtett ki és az egyházi és liturgikus kérdésekről szóló munkálataival elsőrangú egyháztudósok foglalkoztak.

Az egyházi vezérnek világi társa az egyházközségi élet vezetésében *dr. Pásztélyi Jenő*, a budapesti gör. kath. hitközség világi elnöke. Fiatal, tevékeny, agilis, munkabíró erő, akinek rendkívül sokat köszönhet az egyházközségünk. Kiváltképpen a fővárossal, mint patronussal való érintkezésben tett megbecsülhetetlen szolgálatokat. A tanácsnál és a főváros közgyűlésén ő vitte ki első sorban a patronatus elfogadását, valamint a templomátalakítási költségeknek 42.000 koronának, majd pótlólag 10.000 koronának megszavazását. Mint az egyháztanács elnöke nagy higgadsággal és körültekintéssel vezette tíz éven át a legkényesebb ügyeket. Ezért is választották meg újból egyhangúlag, szeretettel az egyházközség elnökének.

A főváros, mint patronus a legnagyobb jóindulattal tanúsította mindig az egyházközségünk iránt. Ő adott templomot a híveknek, elvállalta a két pap fizetését, a kántor javadalmazását, azonkívül sokat köszönhet említett nagy összegű templomátalakítási és felszerelési költségeket is megszavazta. A főváros kegye, jóindulata tehát a legteljesebb hálát érdemli meg. E kegy odaig ment, hogy a templom három főoltárákének megfestésére pótlólag tízezer koronát szavazott meg.

Ez a három festmény főekessége lesz templomunknak. Több okból is drága lesz nekünk, mert a mi verünkben való, zseniális festőművésznünk, a szintén görög katolikus *Roskovics Ignác* festi. Az ő művészetének sugara fogja bearanyozni e képeket, amelyeknek vallásos vonatkozásai mély áhitatot fognak ébreszteni híveink remegő lelkében. Nem lehet méltóbb, szebb ékessége drága templomunknak, mint a mi nagy, zseniális, szeretélt művésznünk képei.

Igy sorakoztak egyházi és világi életünk legjobbjai, hogy széppé, nagygyá és ragyogóvá tegyék a budapesti gör. kath. egyházközség életének jövőjét.

RÁKÓCZI NÉPE.*

Irta: LAMPÉRTH GÉZA

Boorongó este...
Fenn, a saslakta vadon hegyekbe'
Pásztortűz gyulad... Pirosló lángja
Messze lobog a hegy-völgyes tájra.
Átolvad az est lassan az éjbe...
Komor árnyékban halmok és völgyek,
Völgyből, halomról emberek jönnek:
Rákóczi népe!

Jönnek, mint árnyak,
A tűz körül ott csendben megállnak.
Lobog a rőzse... lángja felszökken,
Emésztőbb tűz van az ő lelkökben!
Titkon ott izzik, régen ott ég már...
De hogy kitörjön vadul lobogva,
Világot gyújtva s döntve romokba:
A percze még vár.

Ifjak és vének
Komoran, szótlan az égre néznek,
Azt mondja ez a néma tekintet:
— Mi Urunkisten, hallgass meg minket!
Nézd szenvedésünk, nyomorúságunk:
Hazánk préda és koldus a népünk,
Szánj meg immáron s küldd el minékünk:
Akire várunk!

Kit hívunk régen,
Hogy e vak éjben csillagunk légyen.
Bús utainknak vezérlő fénye,
Jelenünk hite, jövőnk reménye,
Ki összetörje zord rabigánkat!
— Sújtó karod, ha méltán is büntet,
Oh, bocsásd meg mi sok nagy bűnünket
S halld meg imánkat!

Nézd: Sorsunk immár
Kórságnál gyótróbb, rosszabb a sárnál!
Nyugalom, béke, csend van a sírban,
Körverte testre balzsamos ír van
Fűben és fában, a mezőn, kertben —
De mi ép testtel száz sebből vérzünk,
Vadon erdőben sincs menedékünk
Zsarnokink ellen!

... Fájón, kesergőn
Tárogatóhang bűg át az erdőn...
S im, egyszerre a bérczek, a völgyek
Káprázón fényes sugármezt öltnek...
Csudás jelenés támad az éjbe:
Feltűn az égen — ott-e valóban,
Vagy csak szívükben, mely érte dobban? —
Rákóczi népe...

Zeng, bűg az erdő...
De ez a hang már nem bús-kesergő!
Hosszána ez — országra kiáltó:
— Halleluja! már jön a Megváltó,
Már jön Rákóczi... kard a kezébe...
Gyűjtva, tüzelve már zeng is ajka:
— A szabadságért előre, rajta
Rákóczi népe!

* Ez volt a «Magyar Világ» prólogusa. Hogy a megragadó erejű költemény mennyire közel férközött a mi közönségünk szívéhez, lelkéhez, annak beszédes tanubizonyága az, hogy lapunk első számából, melyben «Rákóczi népe» megjelent, a főlös számban nyomtatott példányokat is csakhamar elkapkodták; sőt azóta is folyton érkeztek hozzánk érte reklamációk. A mi lelkes közönségünk ez eddig ki nem elégíthetett óhajtatásának teszünk most — a búcsuzás órájában — kedves kötelességünk szerint eleget azall, hogy a költeményt a «Magyar Világ» epilógusként itt újból kiadjuk.

Szerk.

Krisztus heroizmusa.

Irta: Ifj. dr. Reményi Ede.

A magasztos hősnék küldetése tudatában kell lennie. Át kell, hogy hassa ama szent meggyőződés, hogy hivatása közszükségletből ered, a haza, sőt az emberiség javait szolgálja.

Izrael népe a rabság ideje óta várta hősét, ki e misszióra volna hivatott, a Messiást. Az egész világon sejtelmes hangulat von erőt; a pogányságnak kételkedésben tévelygő érzülete egyéb bálványain kívül «az ismeretlen Istennek» is emelt oltárt.

Ezt az epedő közhangulatot az agg Simeon személyesíti meg, kinek «a Szentlélektől megmondattott, hogy halált addig nem látna, míg meg nem pillantaná az Úrnak ama Krisztusát». (Lukács 2.)

«És Simeon, miután a templomban bémutatott kised Krisztust ölébe vehette, boldogan kívánczozott a másvilágra, mert látták szemei az Üdvözítőt».

Hogy pedig a hérosz eszményi küldetésének megfelelhessen, annak kell magát szentelnie teljesen, arra neki fáradalmas előkészület is szükséges.

Ime az evangélium följegyzí, hogy az Üdvözítő már gyermekkorában, midőn mások még csak a boldog önfelvedtség és játszi csapongás örömeit élík, komolyan kereste a végcéljához vezető eszközöket.

«A kis gyermek pedig nevedekik lélekben és teljedik bölcseséggel».

Mikor tizenkét esztendőös volt, fölment a husvét ünnepeére szüleivel Jeruzsálembé. Szeinek elől azonban eltűnt és csak három napi keresés után találták meg az eszmények légkörében ábrándozó gyermekek — a templomban.

Ott ült az írástudók és papok közepette: mindenről megfeleledkezvén, hallgatta és kérdezgette őket. A vén hittudósok elálmélkodtak a korán érett gyermek értelmén és feleletén.

A bánatos szülek szemrehányására pedig így felelt: «Miért kerestetek? Avagy nem tudjátok-e, hogy nekem az Atyám dolgaival kell foglalkoznom?»

Tehát a tizenkét esztendőös gyermek már megtalálta végcélját, mely felé isteni bölcsesség kijelölte útakon vándorolt. Rálépett kitűzött életpályájára, hogy a szentvő emberiséget vígasztalja tanítással; a bűnös emberiséget pedig megváltsa a hőstettek hőstettével: saját ártatlan vére hullatásával.

Ámde hogy elhatározását diadalmasan végrehajtsa, az eszményi hősnék fölül kell emelkednie a közönséges életfőfogáson; ki kell szabadítania magát a testiesség és az önzés szolgálatából. Békóba kell verni minden gyarlóságot, száműznie kell minden földi hiúsággal kecsgetető ingert is.

Megkereszteltetése után ennélfogva az Üdvözítő elhatározta, hogy alveti magát a heroizmus erőpróbáinak: a kísértéseknek.

Ezért vonult vissza a pusztába és negyven napi böjtölés után végre szemébe nézett az ördög csábításának. És az ördög nem birta az éhező Jézust kenyérral elcsábítani.

Fölvitte tehát egy magas hegy ormára és onnan megmutatá neki az akkori fényes római birodalom minden káprázatot ragyogását. Mind eme földi fény, pompa és hatalom birtokát kilátásba helyezte neki, ha őt leborulva tisztelendi.

Jézus emlékezetes jelszavával sujtá porba ördögi csábítóját: «Eredj el Sátán, mert meg vagyok írva, Uradat, Istenedet imádd, és csak őt szolgálj».

A hellének mondái szerint az ő nemzeti hősiük, Heraklesz állott hasonló erőpróbát, midőn pályája kezdetén

töprengett a *válóúton*. Két nő jelenék meg előtte; egyikük volt a Ledérség, másik az Erény. Amaz kendőzött arccsal, lenge, áttetsző ruhában, kaczer szemekkel méregetve őt akarta azon útra csábítani, amelyen a munka és gondolat-nélküli, örökös fizikai élvezetek vírfának.

Az «Erény» szemérmesen lefátyolozva, fenkölt tekintettel méregette a hősies ifjút. Az ő általa előírt pályán — úgymond — sokat kell küzdeni, sokról kell lemondani; a nagy czélokért nagy tetteket kell véghez vinni. Csakis oly hősnek, aki előbb önönmagán diadalmaskodik, bizonyos a végső diadalma.

Hasonlóképp kellett az Üdvözítőnek is a lelki és a testi élet, vagyis az eszményiség és az érzékiség között választania. E kettő közt való választásban áll épen a legnagyobb heroizmus.

Ez a hősies elhatározás, fenséges megváltói hivatásának tudata aczélozta meg lelkét és testét.

Ezért birta isteni nyugalommal és a végtelen szeretet odaadásával elviselni a *husvétii* borzadalmas megpróbáltatásokat.

Mikor megostoroztaték, mikor a durva katonák töviskoszorút tőnek a fejére, mikor vörös palástban, nádszáljoggal kezében csúfoltaték és köpdösteték, mint a «zsidók királya».

De mikor már kilehelte volt nagy lelkét, megindult a föld, megrepedeztek a kösziklák; a koporsók kinyíltak, a zsidók régi szentjei föltámadtak, hogy látnák a megváltás véghezvitt nagy művét.

És hulló vére máris gyümölcsöt termelt ama durva katonák századosának lelkében. Ő volt ugyanis az első pogány ember, ki látván az égszakadást, földindulást, megrendülve így kiálta föl:

— «Bizony, *Istennek fia* vala ez!» (Máté ev. 27.)

Két főpásztori emlékirat

(a magyar liturgia tárgyában).

Ph. 474. eln. sz.

Méltóságos Püspök Úr!

A magyarországi magyar ajkú gör. szert. katolikus összes hívek % alá másolatban ide csatolt folyamodványukban oly kéréssel fordultak hozzám: eszközölném ki, hogy részükre Hajdú-Dorogon egy gör. szert. kath. püspökség és káptalan állíttassék föl; — hasonló tartalmú kérelemmel járultak a nevezettek az országgyűléshez, egyidejűleg pedig a m. kir. miniszterelnök úrhoz nyújtottak be egy ugyanily tartalmú felségfolyamodványt. A képviselőház folyó évi február hó 19-én tartott ülésében hozott határozatával: «Ezen figyelmet érdemlő kérvényt» oly fölhívással tette át hozzám, «hogy a hazai összes magyar ajkú gör. szert. kath. hitközségek részére alapítandó megyei püspöki székek és káptalan fölléltatása iránt a hazai egyházjog által megszabott lépéseket mielőbb tegyem meg». Ezt megelőzőleg, vagyis folyó évi február hó 12-én az ügy a minisztertanácsban tárgyalatván, ott fölhatalmazást nyertem arra, hogy az említett felségfolyamodványt legfőbb helyre terjeszsem föl s Ő Felsége legmagasabb engedélyt kérem ki arra, hogy az illető egyházi főhatóságok hozzájárulásával előzetes tárgyalásokat kezdhessek s azok befejeztével javaslatot terjeszthessek elő az iránt, mily módon lehetne azon kívánalomnak eleget tenni, hogy a magyar ajkú gör. katolikusok liturgiái nyelvül saját anyanyelvüket használhassák. Nem késtem ennek folytán a magyar ajkú gör. szert. katolikusok felségfolyamodványát Ő cs. és ap. kir. Felségének hódolatteljesen bemutatni s az előzetes lépések megtételére a legmagasabb engedélyt kikérni, mely legalázatosabb elő-

terjesztésemet Ő Felsége folyó hó 4-én kelt legfőbb elhatározásával jóváhagyólag legkegyesebben tudomásul venni méltóztatott. Ezeknek előrebocsátása után van szerencsém Méltóságodat ezennel fölkérni: miszerint a kérdéses ügyben véleményesen nyilatkozni sziveskedjék.

Fogadja Méltóságod kiváló tiszteletem őszinte nyilváníását, Budapestben 1881. márczius hó 10-én.

Trefort s. k.

Méltóságos és fötisztelendő

Dr. Tóth Miklós
eperjesi püspök úrnak.

I.

Emlékirat.

1356. szám.

Nagyméltóságú vallás és közoktatásügyi m. kir. Miniszter.

Kegyelmes Uram!

Méltóztatott Nagyméltóságod folyó évi márczius hó 10-én 474. szám alatt kelt magas intézvényével közölni velem a görög szertartású kath. magyar ajkú hívek által fölléltatni kért magyar jellegű püspökség érdekében ez ideig tett kegyes intézkedését és az erre vonatkozó legfőbb kézirat tartalmát, egyúttal pedig azon magas megbízásban részesültem, hogy ezen nagy horderejű ügyben, valamint a magyar nyelvnek oltári nyelvvé emelése tárgyában véleményezőleg nyilatkozzam.

Ezen egymással szorosan összefüggő kérdéseket az ügy nagy fontossága által igényelt komoly megfigyelés tárgyává tevém és úgy találok, hogy azokat *egyházpolitikai, valláserkölcsi és társadalmi* szempontokból, egyúttal pedig a magyar nemzetiség fejlesztésének és a magyar államiság érdekében szem előtt tartásával kellett bírálat alá venni.

Kétségtelenül áll előttem, hogy a hajdúdorogi gör. szert. kath. magyar ajkú hívek túlnyomólag az általam utóbb említett érdeke által vezéreltetvén, több ízben és kitaró buzgósággal megújított kérvényeikkel első sorban azon eredmény elérésére töreksenek, hogy a magyar nyelvnek a nyilvános istenítiszteletnél leendő szabad használatára szükséges engedély törvényes úton és módon kieszközöltessek, a fölléltatni kért püspökséget pedig ők nemes értelemben vett eszközül és törvényes öreül tekintik a most említett eredménynek és a vele kapcsolatos magyar nemzeti fejlődésre irányzott törekvésnek.

Nagyméltóságú

Trefort Ágoston,

vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter s v. b. t. t. urnak
Budapestben.

Első vonalban tehát azon kérdés megoldása mutatkozik szükségesnek, vajjon folyamodók kérelmének azon része, mely a magyar nyelvnek liturgikus nyelvvé emelésére irányul, nem ütközik-e elháríthatatlan akadályokba és minő érvek harcolnak mellette vagy ellene.

Szerény vélekedésem szerint a kérelem eme része *kedvező elbírálást érdemel*, akár szemügyre vesszük a valláserkölcsi tekinteteket, akár a más ajkú népeknél bevett törvényes gyakorlatot, akár pedig azon áramlatot, mely a magyar vidékeken törvényes engedély nélkül ugyan, de akadálytalanul a magyar nyelvet az egyház szentélyébe tényleg és mintegy szükségszerűen behelyezte.

Valláserkölcsi tekintetek ugyanis *ajánlatossá* teszik a magyar nyelvnek oltári nyelvvé emelését azért, mert — sajnos, de igaz. — hogy a hit és a vallás iránti közönység napjainkban mindinkább nagyobb mérvet ölt, ennek megszüntetését, sőt a vallásos buzgóság újabb fejlesztését, a templom és istenítisztelet sűrűbb látogatottságát nagy valószínűséggel remélni, sőt várni lehetne akkor, ha az istenítisztelet a magyar vidékeken magyar nyelven

végeztetnék, mert a keleti szertartású istenítisztelet oly magasatos és lélekemelő imákat és énekeket tartalmaz, hogy ha a hívek azokat megértenék, azokból szükségképpen vallásos lelkesültséget és buzgóságot merítenének, holott most, midőn az istenítisztelet nyelvét nem értik és régi sz. Atyáink által változhatatlan megállapított hosszú egyházi ájtatosságot és szertartási énekeket érthetetlen nyelven, ugyyszólván csak gépileg hallgatják végig, csakis a szertartás szépsége vonzza és köti le a hívek figyelmét, de nem épülnek egyúttal lelkiileg az imák és énekek lélekemelő beltartalma és értelme által.

Miből következik, hogy a magyar nyelvnek az istenítiszteletnél való alkalmazása a hitélet és vallásérvölcsi érzület fejlesztése és megszilárdítása szempontjából valóban kívánatos.

De nem ellenkezik ez a keleti egyház szellemével és ősi szokásával sem, sőt inkább azzal tökéletesen összeegyeztethető, amiről a körülmény tesz nyílt tanúságot, hogy a keleti egyházban a görögök, arabok, sirusok, koptok, örmények az istenítiszteletet *kezdettől fogva* saját anyanyelvükön végezték. *A szláv liturgikus nyelv* szent Cyrill és Method által a IX-ik században behozva és II. Adorján, valamint utóda, VIII. János pápák által ünnepelesen megerősítve az összes görög szertartású szláv népek által, sőt még egyes latin származású hitközségekben is szakadatlanul használják és ámbár ezen szláv liturgikus nyelv egyes nyelvészeti formái és szóköztéseiben a mostani szláv dialektusoktól némileg eltér, az orosz és különösen a *ruthén dialektushoz* oly közel áll, hogy a hívek azt mindenütt, hol az elvont eszmék és vallásos fogalmak magasossága szellemi képességüket nem korlátozzák, *nehézség nélkül megértik.* A görög szertartású *oláhok* egyházukban szintén saját anyanyelvüket használják s midőn 1698-ik évben a kath. egyház szent egységébe ünnepelesen beléptek, szertartási szokásaik biztosítását s ezzel bizonyára anyanyelvüknek egyházi használatát is kérelmezték és nehézség nélkül megnyerték. Ezen liturgikus nyelv jelenleg nemcsak minden román ajkú hitfelekezettől kizárólagos használatban van, de tekintve, hogy az eredeti fordítások az oláh nyelv akkori fejletlensége miatt tökéletlenek és nagyrészen szláv szavakkal gyévitve voltak, jelenleg a liturgikus könyvek új kiadásaiiban a művelt és élő román nyelv szellemében és szabályai szerint tökéletesíttetik is. A keleti szertartás szelleméből indulva tehát ki, *a jogegyenlőség és viszonyosság elvénél fogva* is alig lehet a magyar ajkú ezen szertartású katolikus hívektől is megtagadni azon kívánalmat, amely nem terjed ki semmivel sem többre, mint kifejlett és a vallásos eszmék kifejezésére is tökéletesen képesített anyanyelvüknek liturgikus nyelvvel való szabad használatára tehát oly jogra, melynek a főntebb felsorolt nemzetiségű hívek háborítatlan gyakorlatában állanak.

Nem lehet különben ignorálni azon általam már fentebb is említett valóságos tényt sem, hogy a magyar vidékeken a görög szert. kath. egyházak nagyrésztében egészen, másutt pedig részben *a magyar nyelv az istenítisztelet végzésénél évtizedek óta alkalmazásban van* és ahhoz a hívek nemcsak vallásos érzületük emelése tekintetéből, de azért is, hogy más felekezetek által oroszoknak, muszákáknak ne nevezessenek, féltékeny szeretettel ragaszkodnak annyira, *hogy azt beszűntetni teljességgel nem volna tanácsos,* mert nagy rázkódtatásokat és beláthatatlan következményeket fogna vonni maga után; sokkal czélszerűbb és eszélyesebb lesz ennél fogva *a már be nem tiltható gyakorlatot egyházi főhatóságilag szentesíteni* és oda hatni, hogy az egyházi könyvek hiteles fordítása és olcsó kiadása által mindenütt egyöntetűség, az eredeti szöveg hű visszaadása tekintetében pedig biztosság léte-síttessék, ellenben a mostani kontárkodásnak vége vet-

tessék, amely saját tapasztalatom igazolása szerint abban nyilatkozik, hogy a kézenfogó magyar szövegű kéziratok és a nyomtatásban is meglevő egyházi imák és énekek úgy értelem, mint nyelvészet tekintetében a gyalróság minden attributumait magukon hordozzák.

Mielőtt azonban az egyházi könyvek hiteles fordítása körüli eljárás iránt nyilatkozni, itt van helyén kiemelni azt, hogy a magyar nyelvnek a nyilvános istenítiszteletnél való szabad használatára vonatkozólag mindenekelőtt *Ő Szentsége,* egyházunk feje *engedélyének* kieszközlése szükséges, minthogy *Ő Szentségének* legfőbb fölügyeleti joga és az összes keresztény egyházakra kiterjedő kormányzati teljhatalma magában foglalja azon jogot is, melynél fogva a kath. egyház kebelében czélba vett változtatások tehát az istenítisztelet tartásának nyelve iránt fölmerülő kérdések és óhajtsók is egyedül a római Szt. Szék legfőbb akaratára és engedélyére értelmében legyenek eldönthetők, miért is tiszteletteljesen *véleményezem* Nagyméltóságod előtt, miszerint ezen méltányos és magyar ajkú híveim hitéletének emelésére szolgáló pápai engedély kinyerése iránt *a szükséges lépéseket megtenni kegyeskedjék.*

Átérve most azon kérdésre, vajjon a főntebb kifejtett czél elérése és biztosítása végett szükséges-e egy magyar jellegű új püspökség föllállítása, előttem ezen kérdés megbírálásánál leginkább a szt. egyház és híveinek szellemi élete és lelki üdvé lép előtérbe és ez bir döntő befolyással. Mivel pedig kétségtelen, hogy minél kisebb területre és népességre terjed ki valamely egyházmegyei kormányzat hatásköre, annál könnyebben és eredménydúsbabban képes azt a főpásztor kormányozni és hívei vallásérvölcsére s lelki üdvére közreműködni, miért is egyházi szempontból mindenesetre kívánatosnak ajánlkozik, hogy a három nagy kiterjedésű gör. szert. hath. püspökségből még egy negyedik egyházmegye alapítás-sék. Magától értetődik azonban, hogy ezen egyházmegyének is kellő módon szervezve s úgy anyagi, mint szellemi tekintetben kellőképen berendezve kellene lenni, nehogy a megfelelő beruházások és nevelőintézetek hiányában az egyház intenciói s a főpásztor jóakarata korlátozva és megbénítva maradjanak.

Sokkal fontosabb és sokkal nehezebb mindezeknél azon kérdés megoldása, vajjon az egyház 'ntenciója, a magyar államiság érdeke s a magyar nemzetiség szempontjából kívánatos-e azon eljárás, hogy a magyarországi gör. kath. püspökségek a nemzetiségek különfélesége szerint alakuljanak és az egyterületű plébániák egymástól elkülöníttessenek?

Szerény nézetem szerint az ily elkülönítés és nemzetiségi egyházak alakítása Szentegyházunk egy és katolikus jellegével ellenkeznék, a hívek egyházi szellemét és közérületét mélyen zsbabasztaná s a püspök üdvös működését nagymérvben akadályozná, de másrésztől az ily nyelv és nemzetiségek szerinti elkülönítése a megyéknek vagy plébániáknak a magyar érdekekre is inkább hátrányos, mint előnyös befolyást fogna gyakorolni. És pedig azért, mert az ily eljárás által nemzetiségi alakulásokra és aspirációkra tág tér nyitnának és csak az idők folyamán lehetne megítélni, vajjon a tisztán magyar ajkú hívők által lakott anya és fiók egyházaktól netalán elkülönítendő tisztán szláv ajkú hívek, akiket majdan a most köztük elszórva lakó magyar ajkú nép nem ellensúlyozhatna többé, nem fognak e ép ezen elszigetelés által oly irányú fejlődésre utaltatni, amely a szóban levő püspökség föllállításának indokával éles ellentétben áll.

A tisztán szláv ajkú hívőktől lakott egyházi javadalmakat gondozó püspökök az ily elkülönítés következtében mindenesetre igen nehéz és kényes helyzetbe fognának jutni a kormányzati nyelv alkalmazását illető elhatározás és eljárás tekintetében.

Mert jelenleg az egyházi kormányzásnál alkalmazásba vett magyar levelezések a papnövendékekben tartott magyar szövegű fölolvasások és prédikációk a hitteni folyamon használható magyar tanítás alkalmazása eléggé indokolható azáltal is, hogy a megye területén nemcsak szláv, de magyar ajkú plébániák is találhatók; ezen indok azonban megszűnik az esetben, ha a magyar ajkúak kikebeleztetvén, csakis szláv ajkú és nemzetiségű lakosság maradna vissza a jelenleg létező püspökségek területén, mert ezek ismét hasonló joggal követelhetnék és több, mint valószínű, követelnék is azt, hogy kormányzati, tanítási stb. nyelv gyanánt kizárólag a compact szláv nép nyelve alkalmaztassék, ami előreláthatólag sok sűrűldást, kellemetlenséget, nemzetiségi féltékenységet s a suprematia tekintetében hátrányos versengést is fogna előidézni.

A most felsorolt indokoknál fogva tehát azon tiszteletteljes nézetben vagyok, hogy az átalakítatni szándékolt új püspökség beosztásánál a legnagyobb óvatossággal fog kelleni eljárni s *lehetőleg mellőzni* az oly beosztást, mely a nemzetiségek éles elkülönítését vonná maga után.

Ezen eljárás részleteibe jelenleg nem bocsáthatom, a főszerep akörül különben is a munkácsi püspökséget illetné meg, mint amelynek kebelében a kérdéses irányú mozgalom megindult és amelyik úgy a javadalmak, mint a hívek létszámára nézve legkiterjedtebbnek mondható, amellet a legtöbb magyarajkú hívek fölött is rendelkezik.

Ugyancsak a munkácsi püspök kezelhetné a liturgikus könyvek magyar nyelvre fordításának fontos ügyét is, a Nagyméltóságú vallás- és közoktatásügyi magy. kir. miniszterium és szomszéd püspök társai anyagi és szellemi támogatása mellett. E tekintetben az eddigi célzól nem vezető eljárás és meddő gyűlésezések helyett azt lehetne alkalmazni, hogy a magyar fordítások eszközzésére *részletes pályázat hirdettetnék* a legjobb fordítás jutalmazására bizonyos díjösszeg ajánlatvíván föl; a beérkező pályaműveket azután egy, a munkácsi egyházmegye kebelében alakítandó bizottság szakértően megbírálná, a legkitűnőbbet díjazná s a netalán szükségesnek találandó javítások megtétele után a megyés püspököknek áttekintés végett bemutatná, akik azután eme műveket az Apostoli Székhez fölterjesztnek, hol a Congregatio de propaganda fide, illetőleg annak *egyik önálló osztálya a Congregatio pro negotiis ritus Orientalis*, mely a keleti egyházak ügyeire fölügyel és az összes kelet-egyházi könyvek átvizsgálására hivatva van, legfölsőbb vonalban *megbírálná s jóváhagyásával ellátná*. Ily eljárás mellett az egyházi könyvek progressive aránylag rövid idő alatt híven lefordíthatók, törvényes módon hitelesíthetők és az egyházak használatára bocsáthatók lennének.

Önként értetik azonban, hogy ezen költséges időt és nagy fáradságot igénylő fordítási műveleteket és hitelesítési eljárást *megelőzőleg Ő Szentségétől* a római Pápától a magyar nyelvnek oltári nyelvvé emelésére vonatkozó *engedély eleve kieszközlendő lenne*.

Fogadja Nagyméltóságod mely tiszteletem legőszintebb nyilvánítását.

Eperjesen, 1881. évi ápril hó 26-án

Nagyméltóságodnak

alázatos szolgája

Dr. Tóth Miklós s. k.
eperjési püspök.

II.

Emlékirat

a görög ritus magyar liturgiája tárgyában.

Mint a gör.-kath. magyarok orsz. bizottsága által rendezett 1900. évi római zarándoklat fővezetője és úgyis mint saját magyarajkú híveim főpásztor, kötelességemnek tartom az illetékes tényezők figyelmét felhívni azokra

a nagy egyházi és állami szempontokra, amelyek elkerülhetetlenül szükségessé és sürgőssé teszik azt, hogy a magyar liturgia ügyét úgy magánál az apostoli Szentszéknel, mint idehaza is, az eddiginél hathatósabb módon felkarolják.

Helyrehozhatlan hibának tartanám ugyanis, ha az e téren eddig elért eredményeket, különösen pedig az orsz. bizottságnak a római Szentszéknel elért sikereit az illetékes tényezők kellőképp kihasználni elmulasztanák, vagy éppen elkallódní engednék. Az orsz. bizottság, ha még nem is végleges, de tagadhatatlanul elismerésre és hála méltó eredményeket vívott ki azáltal, hogy római zarándoklatával és a Szent Atya elé terjesztett emlékiratának meggyőző érveivel elérte azt, miszerint az apostoli Szentszék a magyar liturgia ügyét újabb beható és alapos megfontolásra méltónak ítélte. Ha figyelembe vesszük, hogy az 1896. évi pápai tilalom visszavonása érdekében folyamatban volt diplomatiail tárgyalások során az apostoli Szentszék ezt az ügyet már egyszer *causa finita*-nak minősítette: az orsz. bizottság említett sikerének jelentősége abban foglalható össze, hogy az apostoli Szék engedett eme szigorú álláspontjából, ami nem jelentí ugyan az 1896. évi tilalom visszavonását, de egyértelmű e tilalom hatályának felfüggesztésével. Az a körülmény pedig, hogy a római zarándoklat óta immár négy év telt el anélkül, hogy az apostoli Szék részéről bármínemű újabb intézkedés történt volna, mindenesetre kedvező jelnek vehető, sőt talán arra enged következtetni, mintha ebben a kérdésben a Szentszék máris a *tolerari posse* álláspontjára helyezkedett volna.

Egyáltalában nincs kizárva, hogy az apostoli Szentszék proprio-motu állandóan erre az álláspontra fog helyezkedni. Úgyszintén számolni kell azzal az eshetőséggel is, ha ennél többet az illetékes tényezők további közbenjárásának sem sikerülne elérni. De éppen ezért elsörangú fontossággal bír, hogy az országos bizottság említett sikerei sem indokolatlan egyházi túlbuzgóság, sem jogosulatlan nemzetiségi törekvések által idehaza paralyzáva ne legyenek, vagyis más szóval, hogy a már meglevő magyar nyelvű liturgikus gyakorlat legalább az eddigi terjedelemben egyelőre is sértetlenül fentartassék.

Ebben az irányban, mint eddig, úgy jövőre is az orsz. bizottság feladata leend az illetékes egyházi és kormányhatóságoknál megtenni azokat a lépéseket, amelyeket a körülményekhez képest szükségességeknek tart. Azért a magam részéről csak néhány megjegyzésre szorítkozom.

Köztudomás szerint a mai magyar nyelvű liturgikus gyakorlatnak a keleti egyház amaz ösrégi tanítása vetette meg az alapját, hogy az isteni tiszteletet a nép által értett nyelven kell végezni, mert a keleti szertartásoknak a nyugati egyházétól lényegesen eltérő ösrégi berendezése ezt feltétlenül megkívánja. Arról, hogy görög-katholikus egyházunknak ez a mellözhetlen tanítása mily módon érvényesíttessék abban a nem várt esetben, ha a római Szentszék az 1896. évi tilalmat megújítaná? később kimerítően fogok nyilatkozni, itt tehát csak annyit jegyzek meg, hogy ebben a tanításban a Szentszék újabb döntéséig semminemű változtatást, avagy újítást tenni nem tanácsos, sőt ez esetleg nagyon káros is lehetne, mert semmi sem ingathatná meg jobban sem a már meglevő magyar nyelvű liturgikus gyakorlatot, sem egyáltalában a görög-katholikus nép benső hitéletét. mint az, ha a jövőndő papi nemzedék mára, a keleti egyházétól eltérő szellemben neveltetnék.

Fontos dolog továbbá, hogy a szervezés alatt álló budapesti gör.-kath. hitközség templomába ne hozassék be oly liturgikus gyakorlat, amely azon körülménynél fogva, hogy Budapest egyúttal székhelye az országos bizottságnak is, visszafejlesztő hatással lehetne a többi

magyar vidékeken már fennálló gyakorlatra. E tekintetben első sorban sok függ a főváros, mint patronus által választandó lelkésznek szerencsés kiszemelésétől, miért is az országos bizottság bizonyára nem fogja elmulasztani a főváros intéző köreivel szemben szükség esetén úgy az illetékes egyházi hatóság, mint a magyar királyi kormány támogatását kikérni. Úgy vagyok továbbá értesülve, hogy az esztergomi hercegprímás, akinek ez a hitközség külön pápai döntéssel püspöki joghatósága alá rendeltetett, — ezt a joghatóságot valamelyik általa felkérendő gör.-kath. megyés püspök, mint vikárius által szándékozik gyakorolni. Igen lényeges dolognak tartanám tehát, hogy a kinevezendő vikárius ne tegyen nehézséget az ellen, hogy a budapesti gör.-kath. templomba az a liturgikus gyakorlat hozassék be, mely a magyar vidékeken általában fennáll.

Igen fontosnak és áldásosnak tartom a volt Széll-kormány által már tervbe vett azt az intézkedést is, mely szerint a szláv szertartási könyveknek belsőldön való kiadásával kapcsolatosan a még szükséges magyar fordításokra első évi részletként egy bizonyos összeget vett föll a folyó évi állami költségelőirányzatba. Nem ajánlhatom eléggé a m. kir. kormányok, hogy ezt a tervet, de a sajnos parlamentáris viszonyok miatt még meg nem valószínűsített intézkedést változtatlanul fentartani méltóztatssék.

Végre még a legsürgősebb feladatok közt az országos bizottságnak vizsás körülmények által előidéztet válságos helyzetére vagyok kénytelen felhívni a m. kir. kormány figyelmét. Feltétlenül szükségesnek tartom az orsz. bizottság helyzetének megszilárdítását nemcsak azért, hogy erős támasza maradhasson a neki megbízást adott magyarajkú hívőknek, hanem azért is, hogy a munkácsi és eperjesi egyházmegyéknek azt az ősi hagyományát, mely szerint e két megye intelligenciájának túlnyomó többsége a származásra való tekintet nélkül magát nemzetiségi tekintetben mindenkor a magyar intelligenciához számította, — sikerrel megvédhesse és fentartíhassa. Ismerve a viszonyokat, a helyzet megszilárdítására a legjobb és biztos módnak azt tartom, hogy a m. kir. kormány részéről minden félreértést és félremagyarázást kizáró kifejezés adassék annak, miszerint az országos bizottság az ő oltalma alatt áll.

Áttérek most jelen előterjesztésem főcéljára, t. i. a magyar liturgia ügyében az apostoli Szentszéknél teendő lépésekre, amelyeknek sürgős megtételét úgy az egyház, mint a legfelsőbb Trón és a magyar állam érdekében egyaránt szükségesnek tartom.

A legutóbbi népszámlálás szerint Magyarország területén a görög-kath. hívők lélekszáma 1.841.272, melyből anyanyelvre nézve 1.064.780 oláh, 529.864 szláv, 246.628 pedig magyar. Ezen felül az oláh és szláv anyanyelvű hívők közt 181.673 tud magyarul, aminek konstatalása itt azért bír fontossággal, mert köztudomású dolog, hogy a gör.-kath. köznép anyanyelvé, illetve nemzetiségét még mindig összetéveszti vallásával és így teljes joggal feltehető, hogy oly vegyesajkú vidékeken, hol az egyházi nyelv az ó-szláv vagy oláh, — vallása révén a nép akkor is ó-szlávnak vagy oláhnak vallja be magát, ha különben anyanyelve és származása magyar volna. Ezen felül nyílt titok, hogy különösen az oláh egyházmegyékben erre a nép részint saját egyházi felsőbb-sége, részint pedig a nemzetiségi igaztók által egyenesen befolyásoltatik is. Alapos tehát a következtetés, hogy a magyar anyanyelvű hívők száma a valóságban nagyobb, mint ezt az 1900. évi népszámlálás adatai mutatják.

Ha azonban ezt a körülményt teljesen figyelmen kívül hagyjuk is, a fentebbi számadatokból világosan kitűnik, hogy igen jelentékeny azon magyar ajkú hívők száma, akikre nézve az egyházi nyelv kérdése okvetlenül

és sürgősen rendezést igényel. E rendezés tekintetéből úgy az egyháznak, mint az államnak számolni kell a keleti egyháznak, illetve a görög szertartásnak már említett és az orsz. bizottság emlékiratában meggyőzően és a valóságnak megfelelően kifejtett azon természetével, amely a lelkek üdve miatt feltétlenül megköveteli, hogy a nép a liturgia nyelvét megértse. A rendezés tehát nem történhet másképp, mint vagy a magyar liturgia engedélyezése által, vagy pedig úgy, hogy a görög-katolikus magyar hívők az egyházi szláv vagy oláh nyelvekre betanítassanak. Ezt a hátrányt egy harmadik, vagyis a nyugati egyház analógiájára némelyek által szóba hozott bilinguistikus megoldás által csak úgy lehetne elkerülni, ha az ó-görög nyelv ősi jogaiba visszahelyeztetnénk. Eltekintve azonban attól, hogy e restitúció in integrumnak kulturális feltételei nálunk a lehetetlenséggel határosak és hogy különben is ily bilinguistikus berendezést nagy igazságtalanság és a testvéri viszony megbontásának veszélyeztetése nélkül lehetetlen volna csak a magyar ajkú hívőkre szorítani: még egyáltalában kérdéses, hogy a bilinguismus összeegyeztethető e a görög szertartás természetével? Ez a kérdés tehát előbb elvileg kellene eldönteni, de ha elvi akadály nem volna is, a nép lelki szükségének kielégítését semmiesetre sem lehetne biztosítani magának a szertartásnak gyökeres reformja nélkül, már pedig ily reform teljes ellentétben volna az apostoli Szentszéknél azon megmáshíthatlan álláspontjával, hogy a görög rítus a maga eredeti épségében és ősiségében változtatlanul fentartandó. Erre tehát számítani nem lehet, pedig ez volna az egyetlen bilinguistikus megoldás, amely mellett — úgy mint a nyugati egyházban — a népnek a liturgikus nyelvre való betanítása elkerülhető volna.

A nyugati egyház analógiájának természetes előfeltétele, a holt vagy avult nyelv, az ó-szláv és az oláh egyházi nyelveknél teljesen hiányzik. Maga az ó-szláv nyelv csak látszólag ilyen, mert oly közel van hozva a nép nyelvéhez, hogy azt a nép teljesen megérti, sőt — ami döntő körülmény — a közelletben ez az egyházi nyelv tényleg azonosítatik is az élő rutén vagy orosz nyelvvel. A magyar liturgia kérdésében döntésre hivatott felsőbb körök megtévesztésére megkísérlették némelyek az oláh egyházi nyelvet is avult nyelvnél minősíteni, amivel szemben hivatkozom a «Katholikus Szemle» című nagy tekintélyű folyóirat 1902. évi X. füzetében közzétett tanulmányra, mely meggyőzően kimutatja ennek az állításnak valótlanágát s amelyből kitűnik, hogy az oláh szerkönyveknek legutóbbi átdolgozása csaknem egyidejű a hajdudorogi magyar fordítások kiadásával.

Egy orosz-magyar, illetve oláh-magyar bilinguismus tehát, — főleg ha az türelmi úton hozatnék be, — nem volna egyéb, mint oly átmeneti rendszabály, amely magába a templomba vinné a nyelvi és nemzetiségi küzdelmet. A templom előcsarnokában, az iskolában pedig egy ily bilinguismus éppen nem tenné elkerülhetővé a fiataloknak a liturgikus nyelvre való beoktatását, hacsak a népet a hitközönynek és a szociálizmus felforgató eszméinek kiszolgáltatni nem akarjuk. Más volna még ily bilinguismus mellett is a helyzet akkor, ha azt maga a római Szentszék engedélyezné. Ezt — mint első lépést a magyar liturgia engedélyezésére — örömmel kellene üdvözölnünk és ebben az esetben a magyar nyelv számára engedélyezett tér mértékétől függne, hogy a nyelvi és nemzetiségi küzdelemnek ne legyen helye a templomban. Ezt a célt és egyúttal a lelki szükség kielégítését a jelzett esetben leghelyesebben az orsz. bizottság javaslata szerint, vagyis úgy lehetne elérni, ha a szent liturgiában magyar vidékeken az ó-szláv, illetve az oláh nyelv használata az átlányegülés szavaira szoríttatnék.

Hogy mennyire elengedhetlen feltétele a mi szertartásunknak az, miszerint a nép megértse a liturgiát, ezt legjobban illusztrálja az a körülmény, hogy a munkácsi püspöki kormány az 1896. évi pápai tilalom közvetlen hatása alatt máris kénytelenítve érezte magát kísérleteket tenni arra, hogy a liturgikus nyelv tanítását a magyar ajkú gör.-kath. iskolákba bevigye és a szláv nyelvet nem bíró magyar elemet elvileg kizárja a papi pályára való felvételből. Ez a kísérletezés a későbbi fejlemények következtében egyelőre fölöslegessé vált ugyan, de abban a nem várt sajnos esetben, ha az 1896. évi pápai tilalom megújították, a magam részéről is az apostoli Szentszék irányában tartozó engedelmes fiúi kötelességemnek tartanám, teljesen azonos rendszabályokat léptetni életbe és kénytelen volnék minden erőmmel — bár egyéni meggyőződés ellenére is — odahatni, hogy magyar ajkú hívóim a szláv nyelvet megtanulják.

A következményekért természetesen nem engem terhelne a felelősség, de éppen ezért elengedhetetlen kötelességemnek tartom úgy egyházi, mint világi felsőbb-séget ezekre a súlyos következményekre figyelmeztetni.

Egyházi szempontból azokon kívül, amiket már fentebb érintettem és amik bővebben ki vannak fejtve az orsz. bizottság emlékiratában, még számolni kell a következő komoly eshetőséggel is. Az idézett emlékiratban ki van ugyanis mutatva, hogy annak idejében a schizmatikusok mennyire igyekeztek volt magyar fordítások készítése és a magyar nyelvű isteni tisztelet kilátásba helyezése által a magyar ajkú gör.-kath. népet visszatartani a szent Unióba való belépéstől. Feltűnő, hogy azóta a visszacsábításra nézve nem tétettek újabb kísérletek, sőt a schizmatikus püspökök még saját magyar ajkú hívóik között sem hozták be a magyar liturgiát, habár ilyenek elég nagy számmal vannak arra, hogy a keleti egyház tanítása szerint a lelkek üdvére ezt szükségesnek ítéltették volna. Az 1900. évi népszámlálás szerint t. i. a görög-keleti egyház hívei közül 31,803 magyar anyanyelvű, s ezenfelül még 162,966 tud magyarul, mely utóbbi létszámnak tekintélyes része a fentebb már előadottak alapján bizvást szintén magyar anyanyelvűnek vehető.

Hogyan lehet ez a feltűnő jelenséget megfejteni? A magyarzatot minden kétséget kizárólag megadja a múlt század közepe óta a szerb és oláh egyházakban lábrakapott türelmetlen nemzetiségi irány, mely a magyar ajkú hívők lelki szükségét feláldozta az oláh, illetve szláv ajkú többség nemzetiségi terjeszkedésének. Ennek daczára is egyáltalában nem tekinthető azonban kizártnak, hogy a mostani türelmetlen nemzetiségi irány helyett újból a régi türelmetlen orthodoxia fog felülkerekedni, amint ennek példáival már is találkozunk Amerikában, ahol tudvalevőleg maga a szentpétervári szt. zsinat az orthodoxia terjeszkedése érdekében tért adott a magyar nyelvű isteni tiszteletnek is. Az anyaszentegyház szempontjából tehát számolni kell azzal az eshetőséggel, hogyha az 1896. évi tilalom megújították, — és nincs kizárva, hogy a schizmatikus püspökök csak erre várnak — ez esetben ők saját híveik közt is tért adva a magyar liturgiának, nagyobb szabásban és erővel megújítják az Unió alkalmával tett, de akkor meghiusult kísérleteiket. És habár igaz, hogy az összes gör.-kath. népek közt egyik sem ragaszkodik erősebben az Unióhoz, mint a magyar ajkú görög-katolikusok, — de mindennek daczára az a legbensőbb meggyőződés, hogy ebben a nem várt esetben a legkomolyabb veszély fenyegetné a Szent Uniót, mert a felháborodás igen rossz tanácsadó, már pedig kétségtelen, hogy az 1896. évi tilalom megújítása a gör.-kath. magyar népben a legnagyobb felháborodást és elkeseredést idézné elő. Ha pedig a magyar ajkú hívek

közt meginogna a katolicizmus, ez a veszély előrelátólag átcsapna a szláv és oláhajkú hívőkre is, aminek végzetes következményeit előre belátni sem lehet.

Ellenben a magyar liturgia engedélyezése esetén nem csekély előny járulhatna az anyaszentegyházra azáltal is, hogy a magyar ajkú schizmatikusok előrelátólag egész összességükben belépnének a Szent Unióba, ha saját püspökeik továbbra is ragaszkodnának a jelenlegi türelmetlen nemzetiségi irányhoz, de a többség vonzó erejénél fogva tekintélyes számban átlépnének még akkor is, ha a schizmatikus püspökök szintén tért engednének a magyar liturgiának.

Még súlyosabbak volnának előrelátólag az 1896. évi tilalom megújításának következményei a magyar állam szempontjából. A felekezeten állmarra nézve persze a schizma hódítása magában véve közönyös dolog, de ha a magyar nyelvű liturgikus gyakorlat végleges eltiltásának a magyar állam érdekeire való visszahatását kutatjuk, akkor el kell tekintenünk a schizma esélyétől, hanem csak az lehet a kérdés, hogy képesek-e a felekezeti iskolák, a templomi nyelv által támogatva, a magyar ajkú népet a szláv nyelvre megtanítani? és ha igen: minő befolyása lesz ennek a nép anyanyelvi bevallására és nemzetiségi sorakozására?

Az első kérdésre azt felelem, hogyha a nem magyar ajkú polgárokat az iskolák útján lehetséges a magyar nyelvre megtanítani, akkor a magyar ajkú híveknek a liturgikus nyelvre való beoktatása az iskola és a templom egyesült erejével méginkább lehetséges. Az egyházi hatóságok — hogy ezt a célt elérjék — nem fognak egyedül az általam már fentebb megemlített rendszabályokra szorítkozni, de egyházi önvédelemből ezenkívül is mindent el fognak követni, hogy a népben a szláv faji egység tudatát elterjeszkék és hogy — ami erre a célra a legalkalmasabb — a papi családok egyházi és világi tagjai, mint külön rutén intelligencia, tömörüljenek. Hiszen máris láttuk, hogy az 1896. évi pápai tilalom közvetlen hatása alatt, tehát tisztán egyházi jellegű konzervatív álláspontból, a felvidéken oly irány kezdett megindulni, mely egyfelől azt hirdeti, hogy a gör.-kath. magyarok nem mások, mint elmagyarosodott rutének; másfelől pedig a rutén elnevezést úgy az egyházi, mint a világi intelligencia által felvétetni igyekezett.

És ezzel már megfelelttem részben a második kérdésre is, de méginkább megfelelnék erre azok a tapasztalatok, melyek a balázsfalvi érsekség kihatása és a «román» elnevezésnek egyházi hivatalos használatba való felvétele, szóval a nemzetiségi iránynak az egyházba való bevitelére óta az oláh többségű egyházakban tették. Részemről csak csekély mértékben rendelkezem statisztikai anyaggal, de már ez is elegendő képet ad a hatás megítélésére. Ugyanis az 1881. évi népszámlálás idejében a román katolikus, valamint a román és szerb keleti egyházakban együttvéve még 172,336 volt a magyar anyanyelvű hívők száma; az 1891. évi népszámláláskor azonban már csak 81,524 s így rövid 10 év alatt 80,612 lélekszám volt a veszteség a magyar anyanyelvűek sorában. Az 1901. évi népszámlálás pedig a kath. oláh egyházakban kereken 50,000, a görög-keleti egyházakban 31,853, együtt tehát kereken 82,000 magyar anyanyelvű hívőt mutatott ki, ami látszólag csak stagnatióra vall ugyan, de a valóságban, a természetes szaporulat levonásával, további visszaesést jelent.

Az így kimutatott visszaesések természetesen még nem jelentik azt, hogy azok a hívők, akik 10 év múltán megváltoztatták anyanyelvi bevallásukat, ily rövid idő alatt már el is felejtették volna a magyar nyelvet, hanem, egybevetve az anyanyelv megváltoztatásának tényét a

magyarul beszélő oláhok nagy számával. a dolgot csak úgy lehet megmagyarázni, hogy az illetők vagy már előbb is tudtak, vagy pedig az egyházi fegyelem hatása alatt időközben megtanultak oláhlul és részint önmaguktól, részint pedig egyházi vagy nemzetiségi befolyásolás következtében, az általuk beszélt két nyelv közül a liturgikus nyelvet vallották be anyanyelvüknek.

A keleti egyház sajátosága berendezésével és szellemével járó oly irány ez, melyet sem a felekezeti iskolákban a magyar nyelv tanítására vonatkozó szigorú kormányi intézkedések, sem az állami iskolák nem képesek feltartóztatni. Legkevesebbé sem kicsinylem én az állami iskolák és a felekezeti iskolákban a magyar nyelv tanítására vonatkozó törvényes intézkedések hatását, sőt szívesen feltételezem a legideálisabb esetet is, hogy t. i. az országnak minden idegen ajkú polgára elsajátítja a magyar nyelvet. Viszont azonban a gör.-kath. egyház szempontjából a liturgikus nyelv tekintetében hasonló ideális állapotra még több joggal lehet számítani. Világos, hogy ebben a külön-külön mindkét szempontból legideálisabbnak mondható esetben, mégis csak a magyar nemzeti állam fogná a rövidebbet húzni, még pedig annál súlyosabb arányban, mentül inkább önéreje és az önvédelemre lesz az egyház szorítva: mert főleg ebben az esetben a liturgikus nyelv mindinkább befolyásolni fogja az anyanyelvi bevallást, amely pedig nálunk egyértelmű a nemzetiségi soraközéssel.

Ezzel tehát a munkácsi és eperjesi egyházmegyékben is feltétlenül számolni kellene, ha azokban az ó-szláv liturgikus nyelv kizárólagosságá jutna s ennek elmaradhatlan következményeképp a rutén elnevezés általános és egyházi hivatalos használatba vétetnek. És ez még nem volna a legnagyobb baj, hanem számolni kellene a statisztikai tömegszámok alakulásánál sokkal komolyabb azon eshetőséggel is, hogy az oláh egyházmegyék példája a munkácsi és eperjesi egyházmegyék papi és világi intelligenciájánál szintén követésre fogna találni.

Az oláhság közt a nemzetiségi irány régibb keletű ugyan, de mégis köztudomás szerint az oláh egyházmegyék papságában és világi intelligenciájában, különösen a Királyhágón inneni vármegyékben még az 1848—1849-ik évi események előtt és alatt is jelentékeny volt azok száma, akik magukat magyaroknak vallották, ma pedig már csak elvétve találunk ilyeneket, sőt a papság soraiban éppen nem, holott pedig azok nem csekély része a magyar nemességből, vagy az oláh egyházmegyék magyar ajkú hívőinek vérebből származik. Köztudomású az is, hogy ezt a fordulatot nem a nemzetiségi irány természetes fejlődése, hanem annak a balázsfalvi érseki tartomány kihatása óta az egyházba történt bevitelre idézte elő.

A munkácsi és eperjesi egyházmegyékben — sporadikus eseteket kivéve — ily nemzetiségi irány eddig nem létezett, hanem az egyházi és világi intelligencia túlnyomó többsége magát mindenkor magyaroknak tekintette és ezen nyelvben is magyar intelligencia vezetése alatt a görög-katolikus köznép, tekintet nélkül anyanyelvére, jó és balsorsban mindig együtt tartott a magyarral. A két egyházmegye intelligenciájának ez a hagyományos magatartása mindenkor a legszorosabb kapcsolatban volt a nép természetes léteérével, mert ez a nép önérejeből sohasem volna képes magán segíteni és így a nemzetiségi irányra való áttérése esetén kockázathatná még azt az eredményt is, melyet éppen eddigi hazafias magatartásával sikerült elérnie. Az anyagi téren ez az eredmény a magas kormány hegyvidéki segélyzői actiója révén máris örvendetesen mutatkozik, az esetben pedig, ha az egyházi és világi hatóságok az eddigi hagyományos irány megőrzésével egyetértő és egybevigő műkö-

dést fognak kifejtetni, ezt az örvendetes eredményt kétségtelenül nyomban fogja követni a nép szellemi elmaradtságának megszüntetése is. Holott az ellenkező esetben mindez főleg azért volna kockázathatva, mert a nép — csekély számánál fogva — képtelen magának saját irodalmi nyelvet alkotni s így ezen a téren a külföldre volna utalva, ami közte és a magyar nemzet közt áthidalhatlan ellentétet idézne elő.

Éppen ezért nincs is semmi ok arra a feltevésre, hogy e Nép önként térne át valamikor a nemzetiségi irányra. Azonban a gör.-kath. népnek főkincese mégis csak a vallás lévén, ennek védelmére ez a nép előreláthatólag mindig kész lesz kockázathatni anyagi és egyéb szellemi érdekeit. És ebben a védelemben nemcsak összes papságát, de a világi intelligencia jelentékeny részét is oldalán fogja találni. Ez kétségtelen és így csaknem bizonyosnak vehető, hogy az a nagy erő kifejtés, mely a fentebbiek szerint szükséges lenne az ó-szláv liturgia védelmére és kizárólagossá tételére, a munkácsi és eperjesi egyházmegyék intelligenciáját önkéntelenül, sőt kényszerítőleg ugyanoly nemzetiségi irányba sodorná, mint aminőt az oláh egyházmegyék intelligenciájánál tapasztaltunk.

Áttérek most a kérdés megvilágítására a legfelsőbb Trón szempontjából. Köztudomású dolog, hogy a gör.-kath. szlávok és oláhok egyedül a legmagasabb Uralkodóháznak köszönhetik a Szt. Uniót, jelenlegi püspökségeik és egyházmegyéik megalapítását és mindezekből folyólag mai virágzó lelki életüket. A gör.-kath magyarok pedig éppen a jelenleg dicsőségesen uralkodó I. Ferenc József apostoli Királyunk kegyelmének köszönik a hajdúdorogi püspöki küllhelynökség felállítását, mely a legnagyobb lendületet adta magyar nyelvű liturgikus gyakorlatunknak. Ő császári és apostoli királyi felségének nemcsak mint legfőbb kegyúrunk, hanem mint uralkodónak és államfőnek is, szava van a magyar liturgia engedélyezésének kérdéséhez, mert ezer éves tapasztalat mutatja, hogy a keleti egyház kebelében maga a római Szentszék sohasem engedélyezett egy új liturgikus nyelvet másként, mint az illető ország uralkodójának vagy kezdeményezésére, vagy legalább meghallgatásával, ami természetes is, mert egy élő egyházi nyelv engedélyezése mindenkor közelről érinti az állam s így közvetve a dynisztia érdekeit is. Nagyon természetes tehát, hogy a magyar ajkú gör.-kath. hívők most is legkegyelmesebb apostoli királyunk felé vitik pillantásaikat és a legmagasabb uralkodóház által létrehozott Szt. Unio megkoronázását látnák abban, ha ő császári és apostoli királyi Felsője legfelsőbb főkegyúri és uralkodói figyelmét a magyar liturgia engedélyezésére is kiterjeszteni méltóztatnék.

Oly elemi igazság rejlik a magyar ajkú gör.-kath. népnek ebben a legalázatosabb óhajlásában, hogy ennek érvényre juttatása csak erősíthetné a legmagasabb Trón fundamentumait. Ezenfelül a magyar liturgia kérdésének szerencsés megoldása nemcsak a magyar ajkú hívők lelki szükségét biztosíthatná, hanem tagadhatlanul egy jogos nemzeti sérelem orvoslását is jelentené, amennyiben megszüntetné azt a keleti egyház kebelében egyedül álló s a nép igazságérzetét teljesen aláadó visszasságot, hogy egyedül a gör.-kath. magyar nép legyen az, melynek idegen oltári nyelvet kelljen hallgatnia.

Mikor ő császári és apostoli királyi Felsője még az abszolút korszakban a római kuria beleegyezésével az oláh ajkú gör.-kath. hívők számára a balázsfalvi érseki tartomány alapjait megvetette, atyai cselzátkain bizonyára kívül állott az, hogy az oláh egyházmegyékben részint elsősorva, részint kisebb tömegekben együtt élő magyar hívők akár lelkiszükségükben, akár pedig nemzetiségükben csorbát szenvedjenek. A magyar liturgia engedélyezése lehetővé

tenné azt is, hogy ezek az ő Felsége legfelsőbb akaratán kívül bekövetkezett káros hatások enyhítve legyenek és azoknak legalább a jövőre eleje vétségék. A munkácsi és eperjesi egyházmegyék magyar ajkú hívóinek esetleges elszlávosítása pedig nemcsak a monarchiában már úgysis túlerős szláv elemnek további erősbödését, hanem későbbi hatásaiban még a dualisztikus monarchia kéréteinek megbolygatását és a legfelsőbb Trón fontos érdekeinek kockázatát is jelenthetné. Majdnem bizonyossággal előre lehet ugyanis látni, hogy az ó-szláv nyelvnek a munkácsi és az eperjesi egyházmegyékben való kizárólagossá tétele nemcsak ezen, most még vegyes ajkú magyarországi egyházmegyékét bizonyos benső kapcsolatba hozná a gácsországi rutén egyházmegyékkel, hanem egyúttal a mindkét részről rokon nép között oly nemzetiségi egyesülést is idézne elő, mely eddig soha sem létezett.

Igaz, hogy a gácsországi rutén nemzetiség megalapításával a dicső uralkodóház a monarchia biztonsága érdekében egy új és nem kicsinylendő védbástyát létesített az orthodox moszkovizitizmussal ellen, de ennek a védbástyának éppen a magyar és lengyel nép, tehát a moszkovizitizmussal két legkérelmezhetőbb ellenlábásának rovására való erősítése, a monarchia és Trón biztonságának nem erősítését, hanem gyöngyítését jelentené.

A Trón szempontjából az az aggály sem szólhat a magyar liturgia ellen, hogy annak engedélyezése által a szláv és oláh ajkú görög-katolikusok csorbát szenvedhetnének. Jogosult lenne talán ez az aggály akkor, ha a magyar liturgia engedélyezése módot nyújtana arra, hogy ő Felsége magyar kormánya azt segédeszköznek használhassa fel a magyar nyelvnek az idegen ajkú hívők közti terjesztésére. Erről azonban szó sem lehet, mert kétségtelen, hogy az egyház csak oly módozatok mellett bírhat rá a magyar liturgia engedélyezésére, amelyek teljesen kizárják, hogy az valamikor a világi politika eszköze lehessen. De a fentebbi kifejtésekből különben is világosan kitűnik, hogy itt nem a magyar faj terjesztéséről, hanem a magyar nép egy nem jelentéktelen részének önvédelmi létérdekéről van szó. Már pedig éppen ő Felsége jelenlegi magyar kormányával szemben, melynek egyik programponja a nemzetiségek jogait és létérdekeit oly ünnepélyes módon biztosította, csakugyan a legegységibb igazság követelménye az, hogy ezt a védelmet a gör.-kath. magyarságtól, mint saját fajának egyik alkotó részétől se tagadja meg. De figyelembe veendő itt még az is, hogy a nem magyar ajkú hívők lelki életét semmi sem hozhatja közelebb a magyar nemzet szívéhez, mint a magyar liturgia engedélyezése s viszont különösen a munkácsi és eperjesi egyházmegyék szláv ajkú hívóinek évszázados hagyományai által kipróbált hazafiságát és ezzel összefüggő létérdekeit mi sem tehetné jobban kockára, mint a magyar liturgia végleges betiltása.

Mindezekből kitűnik, hogy a magyar liturgia engedélyezése által a nem magyar ajkú görög-katolikusok nemcsak hogy csorbát nem szenvednének, de az ország különböző ajkú gör.-kath. hívői közt a Trón szilárdságára nézve oly fontos vallási és nemzetiségi békét csakis a magyar liturgia engedélyezésével lehetséges helyreállítani. Végül a magyar liturgia ügyének a korona által való felkarolása az előadottakon kívül egy oly tisztán önvédelmi természetű, évtizedek óta az egész magyar közvéleményt átható jogos nemzeti aspirációnak kielégítését is jelentené, amely minden jogosult más érdek kockázata nélkül, méltóan sorakoznék a koronának éppen a legutóbbi időben tanúsított azon nagylelkű tényeire, melyek a korona és a nemzet közti bizalmat örök időkre megszilárdítani és biztosítani hivatják.

Mindenesetre pedig a már említett czeréves tapasztalat teljesen megerősíti a magyar ajkú gör.-kath. nép közt uralkodó azon élő hitet, hogy az ő lelki életök ügyét csakis a korona és az apostoli Szentszék közvetlen egyetértése hozhatja diadalra. Már pedig semmi sem jogosít arra a reményre, hogy ez irányban a római Szentszék tenné meg a kezdeményező lépést, hanem tisztán Ő császári és apostoli királyi Felségének atyai elhatározásától függ, hogy ezen már egy évszázad óta megoldást kereső szent ügy, a jelenleg dicsőségesen uralkodó és magyar hazánk iránt atyai jóindulattal viseltetett X. Pius római pápa Őszentsége részéről kedvező elintézés nyerjen.

A katolikus egyház egyetemes érdekén kívül, legyen szabad itt a magyar katolikus egyház különleges érdekeire is kitérnem. A magyar liturgia ügye tagadhatatlanul közelről érinti a magyar katolikus egyházat is, de nem abból a szempontból, mintha a magyar liturgia engedélyezése esetén félni kellene akár attól, hogy ezáltal a latin szertartású hívek a görög szertartásba való átlépésre csábítottának, akár attól, hogy az élő nyelvnek a latin rítusba való behozatala ezáltal újabb tápot nyerne, hanem egészen más szempontból. Az orsz. bizottság emlékirata és a római zarándokláról kiadott «Emlékkönyve» mindkét aggályt teljesen meggyőző érvekkel megczáfolta. Ellenben való igaz, hogy az ó-szláv nyelvnek visszahozatala a magyar vidékekre, a magyar katolikus egyházat egy másik irányban komoly veszéllyel fenyegetné. Ismeretes ugyanis, hogy a munkácsi és eperjesi egyházmegyék liturgikus nyelve kezdetől fogva a mai napig soha sem volt egységes és így ezek az egyházmegyék eddig sohasem bírtak oly nemzetiségi jelleggel, mint a gácsországi rutén és a hazánkbeli oláh egyházmegyék. Már a szent Unio előtt is igen jelentékeny volt ős munkácsi egyházmegyékben azon egyházak száma, melyek nem az ó-szláv, hanem a görög vagy az oláh egyházi nyelvet használták s éppen ezért a munkácsi püspökök nem is nevezték magukat rutén püspököknek, hanem a magyarországi görög szertartású ortodoxok püspökeinek.

A görög nyelvet használó egyházak nem léptek be az Unióba s azóta jobbadán elpusztultak. Ellenben a Királyhágon inneni oláhság egy része az ős munkácsi egyházmegyében, egészen 1855-ig, vagyis a szamosújvári püspökség felállításáig benmaradt s ezen felül időközben köztudomás szerint nagyon elterjedt a magyar nyelvű liturgikus gyakorlat is, úgy hogy 1855-ig a liturgia három nyelven végeztetett, ez idő óta pedig már tényleg csakis a magyar nyelvű liturgikus gyakorlat az, mely a munkácsi és eperjesi egyházmegyéktől az egységes nemzetiségi jelet elveszi.

Részemről — mint már fentebb jeleztem — kétségtelennek tartom, hogyha az 1896. évi tilalom megújításával az ó-szláv nyelv a munkácsi és eperjesi egyházmegyékben kizárólagossá fog tétetni, ezeknek a gácsországi rutén egyházmegyékhez való viszonya az eddiginél mindenesetre szorosabbra fog fűződni, főleg ha a gácsországi rutének elérik azt a régi óhajtasukat, hogy lembergi érseki székhöz patriarchai rangra emeltessék. Ezen felül számolni kell a politikai viszonyok oly alakulataival is, amely a munkácsi és eperjesi egyházmegyéket a magyar katolikus egyháztól teljesen elszakíthatja.

Oly eshetőség is, mely a magyar kath. egyházat és a m. kir. államkormányt közösen érdeklí s a közös veszély elhárítása érdekében kívánatosá teszi, hogy közös egyetértésben járjanak el úgy a magyar nyelvű liturgikus gyakorlatot idehaza fenyegető veszélyek elhárítása, mint az apostoli Szentszéknel teendő lépések tekintetében és legelső sorban is a magyar ajkú gör.-kath. hívők mozgalmát az elposványosodástól megóvni igyekezzenek.

Végre még egy controvers kérdéshez kívánok hozzá-
szólni, ahhoz t. i., hogy helyes, avagy megengedhető
volna-e az, miszerint a magyar hívők zöme részére egy
külön gör.-kath. püspökség állíttassék fel? Részemről
egyáltalában nem osztozom azoknak a véleményében,
kik attól tartanak, hogy egy ily külön püspökség kihar-
sítása ipso facto maga után vonná a mai munkácsi és
eperjesi egyházak szláv ajkú híveinek nemzetiségi
tömörülését. Nem osztozom e véleményben azért, mert
a geografiai viszonyoknál fogva lehetetlen egy külön
egyházmegegyét úgy kiharosítani, hogy abba az összes gör.-
kath. magyarság bevonassék és ép oly lehetetlen az is,
hogyha egyszer a római Szentszék a magyar liturgiát
elvileg engedélyezi, a magyar nyelvű isteni tisztelet a
munkácsi, eperjesi és az oláh egyházakban ben-
maradó magyar ajkú egyházközösségekre ki ne terjesztes-
sék. Az apostoli Szék mindenesetre gondoskodni fog
ugyan arról, hogy a magyar liturgia a világi politika
eszközévé le ne alacsonyíttassék, nevezetesen pedig erő-
szakos magyarosítási célokra felhasználható ne legyen,
de semmi ok sincs azt feltételezni, hogy e végből a
magyar liturgia engedélyezését csakis egy külön egyház-
mege területére fogja szorítani, mert hiszen az egyház-
nak sok más módja van arra, hogy a liturgiától a világi
politikát távol tartsa. Már pedig a szláv ajkú görög-
katholikusok ismeretes hazafisága mellett, mint már kifejt-
tettem, csakis az ó-szláv liturgia kizárólagossá tétele
lehetne az, ami a nemzetiségi tömörülést úgyszólván
kényszerítőleg előidézné, de még ez is csak akkor, ha a
magyar nyelvű liturgikus gyakorlat elfojtása végett nagy-
szabású erőfeszítésre lenne szükség. Amiből viszont
önként következik, hogyha a római Szentszék — feltéve,
de meg nem engedve — a magyar liturgiát mégis egy
külön egyházmege területére kívánná szorítani, a szláv
ajkú görög-katholikusok nemzetiségi tömörülésétől még
ez esetben sem kellene komolyan tartani s különben is
gondoskodni lehetne arról, hogy a pap-, kántor- és tanító-
nevelő intézetek közösek maradjanak.

A volt kormányok, a sovénistikus hazai sajtó által
sarkalva, elköverték azt a hibát, hogy a magyar liturgia
ügyét nem a nemzeti önvédelem, hanem a magyar faj-
terjesztés szempontjából tárgyalva, a magyarság zömét
magában foglaló új egyházmege létesítését éppen azzal
a helytelen érveléssel tagadták meg, hogy ez útját állaná
a magyarosítási törekvéseknek. Főleg ennek tulajdonít-
ható, hogy a nem magyar ajkú hívők közt, a keleti egy-
ház többször említett álláspontja daczára, a magyar litur-
gia ügye most már nem talál oly rokonszenvre, mint
régibb időben. Éppen ezért a magyar ajkú hívők zöme
részére egy külön egyházmege kiharosítása, egyfelől a
többi gör. szert. nemzetiségekre csak megnyugtató hatás-
sal lehetne, másfelől pedig itt — mint már kifejtettem —
nem a magyar fajterjesztés, hanem a veszélyeztetett nem-
zeti önvédelem érdekében kellene szó, ennek legbiztosabb
módját mégis csak egy ily, sőt esetleg Erdélyben az
ottani örmény és görög szertartású hívek részére még
egy másik egyházmege felállítására képezhetné.

Hasznos nemzeti beruházást képviselne ily külön
egyházmege létesítése különösen arra az esetre, ha leg-
jobb várakozásaink ellenére, az apostoli Szentszéknek
még hosszú ideig nem sikerülne a magyar liturgia enge-
délyezését kieszközölni, mert semmi sem volna alkal-
masabb a magyar liturgia ügyének folytonos szorgalma-
zására és fejlesztésére, mint egy ily külön püspökség.

Eperjesen, 1903. évi november hóban.

Dr. Vályi János s. k.,
eperjesegyházmegei püspök.

OLVASÓINKHOZ

Tisztelettel értesítjük olvasóinkat, hogy a „Magyar Világ“ ebben a formában most utoljára jejenik meg. Midőn ezt igen tisztelt olvasóinknak szíves tudomására hozzuk, nem mulaszthatjuk el, hogy őszinte és hálás köszönetünket ki ne fejezzük meleg és rokonszenves támogatásukért mindazoknak, akik úgy lapunk, mint társadalmi törekvéseink iránt állandóan a legnagyobb jóindulattal viseltetni szívesek voltak. Azon reményben zárjuk le a „Magyar Világ“ utolsó számát, hogy a bennünket közelebről érdeklő helyzeteknek és viszonyoknak tisztába hozatalával — rövid idő múlva újból találkozni fogunk. Ismételve köszöntjük olvasóinkat, munkatársainkat s lapunk minden jóbarátját. A viszontlátásra!

Tisztelettel

a „Magyar Világ“ szerkesztősége.

Tiszavölgyi képek.

Irta: **Romanecz Aladár.**

VII.

„Hass, alkos, gyarapíts
S a haza fényre derül.“

Már közleményeink elején említettük, hogy a Tiszavölgy egész vonalán a *máramaros-sziget* — *határszéli vasút* megy végig, melynek természeti szépség dolgában alig van párja hazánkban.

E vasútvonal másfél évtizeddel ezelőtt épült s a képviselőház stratégiai szempontból, mint határ-átjárót szavazta meg: építési költsége pedig negyven millió koronára rúgott.

Talán amióta a világ áll, olyan bajjal nem építettek még valamit, mint ezt a körülbelül 92 kilométernyi vonalat, melynek egyik vége a körömszezi Zamir állomás — közvetlenül a lengyel határszélen van — a másik meg Máramaros-sziget városa.

Mindenekelőtt a rendkívüli természeti nehézségek gátolták azt az építést, mert a tiszavölgyi meredek sziklák, kanyargós és szűk torkolatok, különböző természetű talajviszonyok bizony elég gondot adtak a vasút építőinek. Ennek az állításnak legszembeszökőbb bizonyossága, hogy ott alagút, hét viadukt, tizenegy nagyobb híd és körülbelül százötven kisebb technikai produktum látható itten, s maga a határszéli alagút majdnem másfél kilométer hosszú.

Sok helyen egész hegyoldalakat, másutt érc-keménységű sziklákat, némely helyen pedig az egész Tisza medrét kellett eltávolítani, avagy gigászi erőfeszítések után más mederbe terelni.

Valóban, ha az ember e vasútvonalat figyelmesen megszemléli, el kell bámulnia a mérnöki és építési tudomány rendkívüli haladásán, melylyel a győngye ember a hatalmas természeti akadályokon győzedelmeskedett, az elemeket játszva szabályozta. sőt azoknak sokszor elementáris erővel fellépő ellenhatású, mint például a viharos esőzések és földbeomlások, vízaradások daczára, még a látszólag leküzdhetlen nehézségeken is diadalmaskodott.

De a természeti akadályok mind eltörpültek azon nehézségeken, amelyeket az 1893-ban a vasútépítő munkások között fellépő ázsiai kolera okozott az építésnél!

Ez a rém itt ezen a vidéken 1856-ban, majd 1873-ban dühöngött utoljára, ám sokkal kisebb arányban; míg a

jelenlegi lengyeltől bejött vasúti munkások hurcolták magukkal s az már százalv szedte szerencsétlen áldozatait.

Maga e sorok írója is több mint száz egyént temetett el pár hét alatt, ami az egész vonalon elszaporodván, a vasút építés munkáját teljesen megakasztotta, mivel a nagy pánik miatt tízenyolcezer munkás szökött el pár nap alatt.

Hanem minden bajnak van valami jó oldala, s ennek a kolerának is jó vége lett, legalább olyan érdekes finissel, amely humornak is megjárna hamarjában.

Amikor tudniillik a kolerának vége lett már, hát ennek az örvendetes alkalomnak tiszteletére kolera-bankettet rendeztek, amelyre a kiküldött miniszteri biztost deputációval hívták meg s az alkalom jelentőségét ünnepi tószban méltatták, az erre felkért szónok éppen e sorok írójának lévén.

A pillanat jelentőségének hatása alatt teljes komolysággal konstataáltam, hogy Európa négyszáz millió embere minden téren fölveheti a civilizáció győzelmese feyverét Ázsia nyolcszáz milliónyi népével, egyedül csak a kolera, ez Ázsiából betört ellenséggel szemben képtelen még a mai tudományosság sikerrel védekezni.

Mire a jelenvolt miniszteri biztos legott válaszalván, körülbelül ezeket mondotta:

«Jeles szónokunk beszédét mindenben aláírom, kivéve azon állítását, mintha a tudomány mai álláspontján nem tudna sikerrel védekezni az ázsiai rém ellenében, mert igenis lokalizálja azt.»

«Azért iszol most is forralt bort», dörögte oda a jelenvolt viczispán az óvatos miniszteri biztosnak, mire az indignálódva ült le, mert hát az ember lehet sok mindenben *biztos*, sőt miniszteri-biztos is, de a kolera ellen *azért senki sem biztos*...

Mindamellet ma már készen áll, és egy évtized óta jó szolgálatot tesz a turistáknak az ország egye legregényesebb pályáira, melynek egyes részei, mint például az erdőszőlgyi, terebes-fejérpataki, barnabási és határszéli részei a világ bármely tájkával bátran fölvehetik a versenyt.

Hogy ez mennyire igaz, azt fényesen igazolja azon körülmény, hogy e vasút megnyitása óta a gyönyörű tiszavölgyi vidék eddig hozzáférhetetlen helyei mind megnyiták a kiránduló és üdülő közönségnek, úgy hogy azóta százával özönlik a természet és dicső alkotású nyaraló helyeit a távoli vidékről jött érdeklődők.

S aki idáig erre járt még, az egye bánta meg se fáradtságát, se költségét!

* A négy folyó s három bérz honában
Élet pezsdül és munka nyomában
Szellem s anyag új élet-színe fest
Munkálni, hatni, küzdeni vágy a test.»

Ha a természet alkotásaiból egy-egy pillanatra kibontakozhatunk, akkor az emberi ész és iparkodás produktumai ragadják meg figyelmünket a szép tiszavölgyi tájékon.

Ilyen a regényes fekvésű *terebes-fejérpataki üvegyár*, mely a hasonló vasúti rakodó-állomás pályaudvarának tövében van. Ez hajdan virágzó vasgyári telep volt, mert e hegyoldalakban bőven található a vasérc, sőt annak idején zománcozott vasedénygyárral is volt egybekötve, melynek egykori tulajdonosa jelenleg a csehországi Rokitzan polgármestere, ahol Napoleon megtizedelte a hadisarczot fizetni nem akaró csehek.

A kincstár azonban megszüntette e vasgyárat s azt eladván, ma itt belga üveget gyártanak, még pedig oly sikerrel, hogy az 1896-iki kiállításakor a királynak is szemébe tüntek e gyárnak termékei és a hibátlan gyártmányt a legmagasabb elismerésével tüntette ki.

S ami ez üzemenk értékét emeli, az abban a körülményben leli magyarázatát, hogy e gyár maga állítja elő az üveg olvasztásához szükséges tűzálló tégláustöket s ha a kormány némi segítséggel iparos tanoncz-iskolát tenne lehetővé, amelyben a vidék népe az üvegyártást elsajátítaná, akkor nemcsak a már hazai munkások végeznék itt az üvegyipart, amit jelenleg még — sajnos — idegenek üznek költségünkön.

Igy is oly kerestet ad a környék népének, hogy egyik jóvialis vidéki úri ember nyilatkozata szerint «e gyárnak csak az az egyedüli hibája, hogy üres üvegeket gyárt».

Sokkal kiterjedtebb ennél a *nagybooskói szóda és üvegyár* üzeme, melynél több száz ember nyer állandó foglalkozást és amelynek számtalan épülete, füsttölgő kémenyei egész városrészt képeznek, úgy, hogy ezt már egész is érdemes megtekinteni, mivel e nemben egyedüli hazánkban.

Pedig itt a munkásoknak nagy önfeláldozást kell gyakorolniok, mert különösen a kéntrős a legegészségtelenebb foglalkozások egyike, melynél pár év alatt a fogak is elporlanak s daczára a folyton bekötött szájak, idővel a tüdő is meg van támadva.

Mind a két gyárat, mint Mármaros speciális látnivalóit, érdemes megtekinteni, kivált ez utóbbit, ahol a testületi élet is virágzó fejlődésben van, iskolája dalegyesülete és műkedvelői köre a közművelődés terén számottevő szerepet játszik.

E gyárakon kívül a Tiszavölgy lakossága kincstári famunkával foglalkozik, mely egyes községekben olyan jó keresetforrása e népnek, hogy pl. Tiszabogdányban az ott levő három erdőgondnokság évente háromszázhatvan-ezer koronát fizet ki az emberekné munkabérbén, úgy, hogy csupán ezen egyeilen faluban naponta ezer korona marad a nép zsebében.

Nagy baj azonban, hogy ez ösidőktől marha- és juhtenyésztéssel foglalkozó népet a legeltetés eltiltása által ősi foglalkozásától elzárták s így amit egyik kezével ad az állam, azt a másikkal elveszi, mert bármilyen hasznót hajtó is a napszámos munka, mégis a marhatartásból élelmét és ruházatot megszerző nép sokkal megbízhatóbb és erőteljesebb kontingense volt az államnak, mint a *napszámos* elem, amely szolidabb megélhetési alap hiányában könnyen a szocializmusnak válhat áldozatává.

Azért e vidék vezetői erős küzdelmet folytattak a legeltetésért, de ez eddigelé a bürokratizmus teoretikus fölfogásán hajótörést szenvedett, minek eredménye már ma is meglátszik, mert a Tiszavölgy marhaállománya harmadrésze, juhállománya pedig ötödére süllyd.

És itt eszembe jut az akkori terebes-fejérpataki bíró mondása, aki derék cseh ember létre nem bírván a magyar szót teljesen, amidőn egy izben a legelő ügyében az erdőgazgatóhoz ment, még magát e vaskalapos urat is jóízű kacajra fakasztotta.

Mikor ugyanis előadta előtte jövetelének célját, az igazgató azzal utasította el a kérelmet, hogy a marha legelés azzal kárt tesz az ültetésekben.

Mire a derék bíró hamisítatlan cseh dialektusban azzal vágott vissza: «De aztat a nagy fákokat nem lelegelik aztat marhákok!»...

«No, ha nem lelegelik», — mondá kitörő derültséggel az igazgató, «akkor megengedem a legeltetést».

Hát bizony ez méltányos is lenne, mert utóljára úgy ki vész a marha, hogy még a kincstári vontatást se fogja teljesíthetni a nép. S akkor aztán miből él meg?!

* *

«Szülőföldünk vonzalma
A hazaszeretet,
Hol Isten áldást hint'e
Hegy és völgyek felett.»

Még Mármaros két kiváló helyéről: a szlatinai és viskii fürdőről akarok megemlékezni.

Mármaros vármegye legintelligensebb kinézésű és berendezésű fürdője kétségkívül a szlatinai «*Pável-fürdő*», mely Szigettől félóránnyira, a hasonló falu mellett egy pompás erdőcske alján fekszik. A fürdő Pável, nagyváradi püspök tulajdona és legkedvesebb tartózkodási helye volt, aki azt néhai Sztójka bárótól vette.

E hely előbb gazdasági telep volt, de a természetkedvelő főpap azt érdemének megfelelően, gondozásába vette, parkiroztatta, azon modern épületeket emeltetett s a jó hatású gyógyforrást olyan komforttal vette körül, amely csin és izlés dolgában bármely fürdővel vetekedik.

S ami a legfőbb, a fürdőhöz Szigettől vasut vezet, benne kényelem és olcsóság, a vendégek kellő kiszolgálására pedig nagy gond fordítatik.

Villamos világítás, gyógy- és zeneterem, jó levegő, remek sétányok és állandó zenekar egészíti ki a fürdő berendezését, ahová M.-Sziget és a közfelfokví vidék közönsége naponta ellátogat és pompásan elszórakozik.

A Pável-fürdőn kívül e vármegye legrégibb s leg-hatásosabb gyógyvizű fürdője a *Visk-várhegy-i* fürdő,

mely mint neve is mutatja, a viski várhegyen van, Visk vasúti megállóhelyét félóranyira, ahová a szezonban állandó fiakkerek járnak.

Ez a fürdő valósággal történeti nevezetességű, mert ide a közeli Huszt és Nyaláb várából már századokkal ezelőtt ki-kijártak a nemesi és vitézi népek s ott olyan lakomákat rendeztek, hogy az egykorú följegyzések szerint, egyetlen ilyen mulatságon csupán a viaszgyertya világítást négyezer láng szolgáltatta, ami az akkori számtítás szerint szép kis summába kerülhetett.

Páratlan előnye még e fürdőknek a remek kilátás, gyönyörű sétányok és a tulajdonos áldozatkészsége, aki daczára annak, hogy abból semmi haszna sincs, folytonos befektetésekkel javítja és csinosítja e természetől megáldott helyet, hogy azt mindenkinek hozzáférhetővé tegye.

Nincs kétség benne, hogy aki csak egyszer eljön ide, az okvetlenül meggyőződik szavaink igazságáról és bizonyára egy igen kedves emlékek gazdagítandja kelleme visszaemlékezéseinek számát.

És most eljutottunk a tisztavölgyi képekről írt elmefuttatásaink végére, bárha e fölséges vidékről igaz képet adni igazán lehetetlen. Azt látni és élvezni kell, míg így karcolatokban csakis halvány viszfényét adhatni a szép képeknek.

Amikor pedig képeket festünk, eszünkbe jut az egyszeri zsidó bankárné esete, akitől valami nagy összeget kért a művész képenek olajba való lefestéseért, amire a természetét itt se tagadható bankárné így próbált megalkudni:

«És mennyiért festené, ha az olajat én adnám hozzá?»

Hát mi bizony csak olajat adtunk hozzá, a színt, azt kedves olvasóinknak kell hozzáképzelnök, hogy a kép teljessé formálódjék.

Bennünk egysesyedül a pátria rajongó szeretete dolgozott s az a czél, hogy másokkal is megismertessük e gyönyörű vidéket.

Persze, hogy meg is szeresse valaki, ahhoz ide kell jönnie s mi jót állunk érte, hogy senki se fogja megbánni.

Mit is mond Petőfi az ő szerelmetes alföldjéről: «Te vagy, óh szép Alföld végtelen rónája, lelkem legkedvesebb mulató tanyája».

Óh, ha költőnk valaha itt járt volna, ha csak egyszer látta volna meg a Pietrószt tetejéről a nap fölkelését, véleménye kétségen kívül jelentősen megváltozott volna az általa annyira lesajnált «görbe felföld»-ről.

Én láttam a Karsztról a Quarnerót, a tengeren a nap lementét, a Vezuvról a nápolyi öblöt: de aki ideálisan élvezni akar, az előbb édes hazánk páratlan tájékeit szemlélje meg s csak azután menjen másfelé.

Mert aki a világot bejárta, az elmondhatja, hogy kétszer élt, aki ellenben saját hazáját nem ismeri, az biztosan kétszer hal meg.

És a költő, aki innen tekintett volna le a végtelen messzeségbe: kétségtelenül azt mondta volna, hogy másodszor látta meg a világot.

Igaza lett volna!

(Vége.)

A gúnár búcsúja és testamentuma.

Egy régi diáknaplóban, melyet dr. Krónits Lénárd, kiváló munkatársunk gazdag kéziratgyűjteményében talált és készséggel rendelkezésünkre bocsátott s aminőket czelőtt egy-egy diák kötetszámra írt össze (belejegyezvén: költeményeket, velős mondásokat, idézeteket, tanulótársai nevét, iskolai föladatot, cipő árát s a jó Isten tudja mit nem), akadtunk egy kissé vastag humorú, de helyelközzel jóízű versezetre, melynek teljes czíme a következő:

Bige Márton Neve napján, 1798.

-Egy nyársra ítéltetett hízaló Gúnárnak Márton napi búcsúja panassa és Testamentoma, Lúd nyelvből magyarra fordította

Mátyási.»

Bentutatjuk belőle a következő részleteket:

Te udvari hóhér! te házi mézáros!
Ki által a' háztáji vérsáral mótársó:
Te szárnyas nemzetem gyilkos pusztítója
Kegyetlen Asszonyok dühös szolgálója.
Távozz egy óráig siralom ólmatol,
Míg vég búcsút vészek nememtől magamtól
Gá, Gá, Gá, Rokonim! rabpajtások tüle
Tegnap esthajnalok egy nagyot fensüle —
Azt álmodtam mintha meggyült volna ólam
Magától le hullott minden tollam rólam —
E' szörnyű látástól szívem meg reitene
Mondván: jaj mit jelent Madarak Istene!
Már líba ko:omba hallottam e napnak
Estvéjén hogy Innen volna Márton Papnak,
'S rég tudom hogy illykor a' torkos babona
Eleitől fogva nyársra lúdat vona,
Mert apám és anyám mikor megölettek
E' nyalánk szokásnak áldozati lettek.
De mint a' megholtak nem jutott eszembe,
Hogy ne kéne jutnom Ósi veszejembe —
Engem hát a' tórol minap haza tsaltak
'S egy szoros hízaló Klastromba foglaltak —
Hol nem mozdulhatván se balra se jobbra
Testem a' töméstől nótt kéttzer nagyobbra.
Sőt úgy tehe híztam fa köpönyegemet
Hogy pihegni vélnék ötet nem engemet.
Ha még a' Sors élnem egy hetet engedne
Mint az ért dióé, tokom kirepedne —
Mert köteleesség volt hervernem és ennem,
Melly rangrol e panaszt nem lehetne tennem
Ha jól lakással is nagy ínség nem volna
A' rabság, 's étemért íltem nem lakolna.
Bámultam az Asszony bőv alami'snáját
Hogy úgy fetsélte rám a' török búzáját
Sokszor mondtam: gyonrom meg fogom terhelni!
De tsak torkig kellett a' kegyelmet nyelni —
Sokszor kiáltottam: mindjárt megfulladok
Dögömből vatsorát tselédeknek adok —
Óllykor ki ki szóllott a' kályhát strásálló;
Mondván: agyonom ne tömd a' lúdat szógálló!
Ne tehénkedj úgy rá hátulsó láboddal
Ne tsömöszöld bele mind a' tíz újjoddal —

S' ma mondja: Lány öld meg azt a' göboly lúdat,
Sok 'sugorgásodért töltsd rajta bosszúdat
Kár az ebannýára már több költést tenni
Ki kéne belőle az interest venni —
Osztán ha még tovább hízalatom félek
Hogy hátulról megy ki belőle a lélek —
Külön szedd a' pelyhít, hasát meg kell mosni,
A' szárnyait seprő tollaknak vagdosni —
A' májját pirítva add fel kevés lével
Fel eresztvén egy kis édes tej felével —
Fahajat, szekfüvet, rozmarint vess bele
Hadd legyen a Papnak egy kedves étele —
Aprólékja, zúzza, kásával jó léssen
Maga petsenyének hadd süljön egészen —
Négy, öt messzely 'sírja tudom fog tseppenni
Piritusra kenjük reggelenként enni —
Anyám! átkozott nap a' mellyen ki tojtál,
Miért még a' kótlónn ülvén meg nem fojtál —
Vagy mért kémény alá nem vitt az otromba
Első Gazdasszonyom még tojás koromba —
Vagy mért létem előtt nem ölték Szülémet,
Vagy ha lettem mért egy káka béli német
Itten tsavarogván meg nem habsolt hígnam —
Hogy emésztett volna Gém módjára vígnam.
Óh miért vagy akkor a' Sass el nem kapott
Mikor a' pásztorem a' pásitra tsapott.

Kettőztetett halál tsak el is gondolni
Hogy egy tzandra által fog vérem omolni —
Fejedelmi lúdtól vettem eredetem —
Czfiránn font kosárban történt ki keletem,
Mert én annak vagyok késő unokája
A mint bizonyítja neműnk krónikája
Mellyet legelősször Róma Városában
Fel 's alá hordoztak pompás taligában —
Azért hogy Manliust álmból fel verte
Mikor már a' kakas várát majd el nyerte.

Tollatlan két lábú mért üldöztök minket
Nem tekintvén ennyi jótéményinket —
Ha pejhet nem adnánk dunyhátok sem volna
Pennánk nélkül betűt ki 's mivel mázolna?
Nékünk hálálhatja az író kenyerét
Mikor firkállásért pénz üti tenyerét —
Sok szegény legénynek ha nints tsutorája
Tollunkból kitelik pipaszopókája
A nagy Úr egy szállig lenne fogafájó
Ha néki tollunkból nem készülne vajúj —
Más madár emberrel ennyit nem közölhet,
Mégis a' lelkes vad minket vághat ölhet —
Sok atyánkfiaa azzal kötnek bele
Hogy jó mejjfajásról a' Lúd'sír étele
De mért kellett veszni némely büntelemek,
Méltatlan létéért egy mértékletlennek —
Fosztással is szoktak bennünket gyötörni
Szárnyunkat lábunkat játékból eltörni —
Sokszor kergettének ránk huszított ebbel
Midőn megpiszkoltak ittessel vagy sebbel.
Hibáinkat tsífos példabeszédek
Tészik, 's azzal ismét keservebbekké —
A' Lepesést tsífolják szánya szegett lúdnak.
Hát ez nem oka-e Nemzetem bosszúdnak?
Hogy a' nyelves kofák mondatnak gáogóni
A' vén hálálkodók libaként zsigogni.

A' terjedt lábfoket hívják lúdtalpaknak,
A' vékony és hosszú nyakat gúrnáynaknak —
Az emberi tsífnak hossza vége nincs,
Lúdnak! példám és szóm okosságra intsen.
Mivel tihozáatok az ember goromba:
Ezt javasolom végső szempillantásomba;
Hogy otsmány óljobba ne raboskodjatok.
Száljatok a' rétre hiszen van szárnyatok.
Átkozott a' ki fog udvarban maradni,
Otsuért életét nagy oltótság adni.
Sok tsak a' tojás is és toll anyi bérért,
Mikor ingyenn lehet; mért kell enni vérért —
Mintegy bujálkodnak kinn a' szabadságban
Vad társink a' nád közt vannak bátorságban
Hol ti is kívánom békével fordjete,
Szép tsizta búzával szákag éljete —
Szaporodhattok ott soká sok ezere
Tsak jól vigyázzatok a' puskás emberre —
Én pedig legalább ezt a' bosszút tészem
Hogy a' kukorizát egy szemig meg észem —
Azután a' tollam úgy ösze kell f. . .
Hogy hasznát ne vegyék bár próbálják mosni.

A furcsa, de nem érdektelen versezet szerzője «Mátyási», teljes nevén Mátyás József, debreczeni jogász volt 1800 körül. *Csokonai Vitéz Mihály* kortársa, barátja s mint ügyesen csendülő rigmusai elárulják, a zseniális poétának nem érfes tehetség nélkül való tanítványa is. Különösen a tréfás versek írása terén követte nagy sikerrel mesterét, egyébként is rendkívül jókedvű és szellemes fiú lévén. Kiss János, az ismert szuperintendens-költő is megemlékszik Mátyásiról emlékirataiban, mondván, hogy Mátyási nagyon vidám kedvű és elmés fiatal ember, akinek a színjátszáshoz is nagy talentuma volt s humoros előadásaival sokszor halálra nevette barátait. De hogy Mátyásinak komoly poéta vénája is volt, azt bizonyítja, hogy egy rendkívül egyszerű és mégis mély hangulatú, megkapó népdala ma is él, bár kevesen tudják, hogy ki volt a szerzője. De hisz épen ez a jó népdal legfőbb kritériuma, hogy azt valóban a «néplelek természet»-nek tartjuk. A dal a következő:

Beérem én a magam sorsával,
Nem cserélke semmi palotával.
Ha látom a fergeteg elejét,
Begyűröm a süvegem tetejét.
Csak úgy nézem az időt alóla,
Még a jég is visszapattog róla . . .

A kereszténység Japánban. Japán már a XV. század vége felé érintkezésbe lépett a kereszténységgel, előbb a portugálok, majd később a hollandusok révén. A portugáloknak sikerült is a kereszténységet bevinni; de a feltámadt heves reakció elsöpörte, gyökerestül kitépte a fejlődésnek induló plántát. A portugálokat felváltó hollandusok keveset tettek a kereszténység érdekében. Nem is igen tehettek, mert érintkezésük nagyon korlátozott volt. Évenként csak bizonyos számú hajóval és bizonyos kikötőkbe volt szabad beszállniok. A mostani kereszténység nagyon új keletű Japánban. Kezete összeesik azzal az idővel, midőn az amerikaiak és az angolok kiérszokáltak a kereskedelmi összeköttetést a hatvanas években. A japáni kereszténységről érdekes adatokat közölt egy Miyagawa nevű, született japáni kongregacionalista lelkész.

A japániai jellemével, úgymond, a kongregacionalista és a presbiteri rendszerek össze legjobban. Mindenik egyház körülbelül 80,000 lelket számlál. Utánuk a methodisták következnek, de ezek már nem tudnak úgy hódítani; az anglikán egyház és az üdv hadserege még kevésbé. Most tíz éve nagyon kedvező alkalom nyílt a hittérítésre. A japáni kormány európai módra akarta civilizálni az országot s ennek következtében szívesen látta a keresztény vallás terjedését. A benszüllöttek tömegesen vették föl a kereszténységet, de, sajnos, sok volt közöttük a színlelő keresztény. Majd beállt a reakció s a buddhisták és sintoisták izgatni kezdték a kereszténység ellen. Arra a kérdésre, hogy milyen teológiát tanítanak, elmondotta Miyagawa, hogy nem sokat törődnek a különféle teológiai nézetekkel. Az alapigazságokat, a keresztény elveket hirdetik, mint aminők: a személyes Isten létele, a Jézus Krisztus istenfiusága, az emberi nem bűnössége, a Krisztusban való üdvözítő hit, a Szentlélek által való megszentelődés, a Jézus Krisztus véghetetlen szeretete, mint erkölcsi nevelés motívuma. Tanításuk vallásos és etikai, nem pedig dogmatikus és teologikus. A Szentháromság tanát illetőleg így szölt: Mi nem sokat beszélünk a Szentháromságról, de elmondjuk, hogy a szentírás szöve az Atyáról, a Fiuról és a Szentlélekről. Mi elsősorban a bibliai tényeket soroljuk föl. A szentírás inspirációjáról tanítjuk, hogy Isten igéje, benne van az írásokban. Mi azt hirdetjük, amit hiszünk, nem pedig azt, hogy mit nem hiszünk. Tanításunk építő, nem pedig romboló. Elmondotta még, hogy a keresztény lelkészek legnehezebb dolga az, hogy a japán népet a személyes Isten léteéről meggyőzzék. A japánok régi vallásai: a sintoizmus pantheizmussal, a konfucianizmus a «Nagy emérlől» való tanával és a buddhizmus az Istenről való hallgatásával nem készítették elő a népet a személyes Isten lételenek eszméjére. Ezen kívül még a materialista bölcselet terjedése is gátul szolgált a keresztény vallás elől. A más élet hitét készek elfogadni a japánok; de a hitnek az erényekre ösztönző elméletét, mint önzőt, visszavetik. Japánban ezidőszent a hittérítőik még sok akadályra találnak; de azért a kereszténység kilátása még soh sem volt oly reményteljes, mint most.

Kik voltak a fagyos szentek? Kevesen tudják, hogy tulajdonképpen kik voltak a «fagyos szentek», akiknek a nevét oly sürően emlegetni szokták.

Az első fagyos szent: Pongrácz, 290-ben született Frigiában, előkelő főnemesei családból, melynek nagy birtokai voltak Róma közelében. Mikor a család feje meghalt, Pongrácz Rómába került a gyámjával, Diessel, ki a felügyeletére bízott birtokokat onnan akarta igazgatni. Diocletian császár ez időben üldözte legkegyetlenebbül a keresztényeket, kiknek egy része könyörletes szívű rómaiaknál keresett menedéket a császár katonái elől. Dienes, Pongrácz gyámja is házába fogadott néhány menekülő keresztényt. De besúgták ezt a császárnak. ki azt elfogatta és lefejeztette őt, a tizenkétéves Pongrácczal egyetemben. A hagyomány szerint egy jámbor nő temette el. Később szokásba jött, hogy akik esküt akartak tenni, felkeresték Pongrácz vértanú sírját és ott mondták el. Az a hit volt ugyanis elterjedve, hogy aki e sírnál hamisan esküszik, egész életére a gonosz szellem hatalmába kerül, vagy pedig ott a helyszínen szörnyen hal.

A második fagyos szent, Szervácziól csak annyit tud a krónika, hogy a tongnari püspök volt s résztvevett 304-ben a sardikái zsinaton és hevesen küzdött az arianusok ellen. A legenda szerint egy izben fagyalt akart Rómába zárandokolni, hogy ott Attila seregének feltartóztatására kérje az Istent. De visszafordult zárandokútjából, mert Szent Péter megjelent álmban és megmondotta neki, hogy hiábavaló minden fázadoása; a hunnok be fognak törni Galliába. De nem juthatott haza, mert útközben, épen szülőhelyén meghalt.

A harmadik fagyos szentről, Bonifácról azt mondja a krónika, hogy egy Aglaja nevű előkelő nő gazdatisztje volt a keresztény-üldözés idején. Ez a nő, ki ifjúságában könnyelmű életmódot folytatott, később magába szállt és buzgó keresztény lett. Egyszer ellenállhatatlan vágy szállotta meg, hogy valami szent ereklye birtokába jusson. Megbízta tehát Bonifácot, hogy utazzék Jeruzsálembe és szerezen számára valami ereklyét. Bonifác még ekkor pogány volt, de útközben, amikor át akart haladni Rómán, véletlenül tanúja volt néhány keresztény kivégzésének, s a mártírok hősiessége annyira hatott rá, hogy odaköltötte a bírónak: Én is kereszténynek valom magamat! A bíró nyomban elfogatta őt s haragjában elébb forró szurokba dugatta, azután lefejeztette.

Mi lesz a háromezredik évben? Egy olasz ember a hatvanas években különös vérendeletet hagyott hátra. Az egészen tartalma egy jóslat a háromezredik évről. A jóslat szerint a közlekedés akkor már kizárólag léghajókkal fog történni. Az orvostudomány már annyira előrehaladt állapotban lesz, hogy az embereket mindenféle betegségből ki tudják gyógyítani. A föld összes népei a federalizmus alapján fognak állani. Egy lesz a nyelv, amely igen egyszerű összetételű lesz, s így az összes népek megtanulhatják. Nem fogják hosszú időre eltelni a gonosztevéket, hanem rövidebb ideig tartó, de szigorú büntetésnek vetik alá. Az általános humanizmus következtében nem lesznek háborúk, s az ágyúnak, puskának már csak megcsodálására járnak a múzeumokba. Szóval, ez az olasz valószínű paradicsomi színben látja a háromezredik évben élő emberek életét.

A magyar nóta és zene. Már az ősmagyarok dalos nép volt. Sajnos, hogy erről csak idegen nemzetek történelmi feljegyzéseiben találunk említést, főljegyzést, mint Chinában, Byzanczban, míg nekünk magunknak even semmi nincs birtokunkban, amiről az ósök dalnoklétését megismerhetők. Volt gondja rá az idegenből idecsődített különféle náczióknak, különösen a papoknak, hogy minden olyast, ami a pogánykorból eredt, megsemmisítsenek, akár emléktárgy, akár írás volt is az. Legközelebbi adataink a középkorból valók, amikor tudjuk, hogy országzszerre a lantosok, hegedősök járták be a nemesi kuriákat, eldalolva sajátöltötte hősi verseiket, lantpengetés kísérőben. A lantosokat vagy hegedősöket országzszerre ismerték s a nemesség szívesen fogadta ezeket a szegény, kóbor kurtánemeket, akik szívhez tudtak szólni a sokat szenvedett magyarnak. Ezek a hősköltemények képezték alapját a magyar nótáknak. Sajnos, ezek dallamáról nem igen birunk tudomással. A régi magyaroknál a lant vagy — ami még inkább el volt terjedve, — fűvő hangszer volt használatban s bár hegedősöknek hívták a dalosokat, ez nem azt jelentette, hogy hegedűn játszottak volna. A magyar cigányokat, mint muzsikusokat, először gróf Thököly Imre alkalmazta. Kísérőletben egy külön lovascsapat volt, amely csupa muzsikus cigányból lett szervezve. Nyavon sokat költött ezekre a barna legényekre. Vörös nadrág, zöld posztó atilla, fehér prémes mentéből állt öltözetük s Thököly meg a csatákba is magával hordta őket. Nagyrésztik több — Thököly bukásával — Rákócziának ajánlotta föl »szolgálatát». Ezek a lovaszenészek még mindig csupa fűvő-hangszerezen játszottak s a hegedűt nem kultiválták. II. Rákóczi Ferenc szabadságharcza alatt kezdett a magyar zene, a magyar nóta arra a niveauura emelkedni, amelyen ma áll. Igazi megalkotója mégis a kurucz-korszak utáni idő volt, amikor az imádott fejedelem hontalanná lett, hű kuruczai pedig remény és kétség között várták Bécs ígéreteinek szokásos be nem tartását. A hegedű, mint hangszer, Rákóczi udvarában kezdett tért hódítani. Legjobb, legkedvesebb zenészei a cigányok voltak, akik azóta úgy összeforrtak a magyarral, hogy igaz magyar nótát nem is tud úgy játszani a magyarnak a világ legelső hegedűművésze sem, mint a cigány.

Magyar nők ékszere régen. A Wesselényi-féle összeesküvés tragikus eseményeit rég föltárták a történészek. De még ismeretlenek, még a levéltárakban rejtőznek azok a naplók, terjedelmes lajstromok, melyek az összeesküvésben részt vett Nádasdyak, Zrínyiek, Franjeppánok, Tökölcyek, Peröczyak és mások lefoglalt műkincseiről számolnak be. Mérheterlen az a veszteség, amit a műtörténet veszít azáltal, hogy e családok arany- és ezüstneműi a bécsi és körmoői pénzverőbe kerültek beolvastás végett, vagy hozzá nem értő emberek prédájává lettek. Különösen érdekes, amit Tökölcy Éva és Mária grófkisasszonyok kincseiről közöl az Archeologiai Értesítő.

A magyar főúri asszonyoknak ez időben a drágakövekkel kirakott aranyrőzsa volt a legkedvesebb ékszerük. A konfiskált javak közt ugyanis száz és száz kisebb-nagyobb aranyrészlet találhatunk. A nyakszorítók, párták, reszketők, függők, karperczek stb. majd mind drágakövekkel díszített aranyrészlekből állanak. Így például Tökölcy Éva és Mária grófkisasszonyoknak 1670-ben lefoglalt ingóságai közt alig van ékszer, melyen egy-két aranyrőzsa ne volna. Sőt magában álló aranyrészlet is közel ötvenet írtak össze. Nem

lesz talán érdektelen, ha ez ékszerek közül néhányat itt felsorolunk, mert nemcsak ama kor főranóg nőinek izléséhez, hanem egyúttal vagyonosságukhoz is világos bizonyítékokat nyújtanak. A két grófkisasszony arany- és ezüstékszereinek sorozata egy »pendulum pectorale»-nak nevezett aranytárggyal kezdődik, melyet koronás griffmadár díszített; a koronát 39 rubin, hat gyémánt és öt igazgyöngy ékesít. Majd egy nyakszorító (collare aureum vulgo holzont) következik, igaz gyöngyökkel és 54 gyémánttal kirakva. Szent Ilona képe (arany) követi azt 27 gyémánttal, 11 rubinnal és ugyanannyi igazgyönggyel. A magában álló aranyrészlekt gyémántok, rubinok és igazgyöngyök ékesítik. A nyakszorító (collare) között különösen szép lehetett az, mely a leltár szerint gyöngyökkel s kövekkel kirakott aranyrészlekből állott, a rózsák közt négy fehér pégazus, fölül pedig az oroszlánra rohanó Sámson szobrocskája állott. Egy másik nyakszoriton nagy gyöngyökkel díszített apró aranyrészlekt fűződtek egymásba. A párták szintén csupa aranyrészlekből készültek; minden rózsában 5-5 szép nagy gyémántragyogott. Két karpercz közül az egyik tizenköt, a másik hat nagyobb aranyrészlekből készült; a rózsák rubinokkal és gyémántokkal voltak kirakva. A feljegyzett aranyláncok egyike ötven aranyból készült; egy másik huszonkét gyönggyel kirakott aranyrészlekből és ambracsomókból. Egy pár fülönfüggőt huszonnégy rubin, egy másik párt harminczhat gyöngy ékesített. Az egyik arany övet, mely nyolc színt játszott (nyolcz diversis coloribus vulgo zománc variegatus) apró lecsüngő aranybillécskével díszítették. A gyöngykoronák szintén aranyrészlekből készültek. A leltár szerint egy ilyen homlokéken (frontalitium) tizenhat nagyobb és tizenkilenc kisebb aranyrészlet számláltak meg; mindegyik rózsa közepét drágakövek tartották össze. Külön sorozatot képeznek azok a pompás ékszerek, melyeket a nők a fül mellett a hajban szoktak volt viselni. Az ilyen ékszer virágscokoralakú volt, fölül tiz gyémánt és zománczott aranyrőzsa (»colore variata rosa ad instar floris facta»), alul tiz kis virágban tiz kisebb gyémánt ragyogott. Egy másik ugyane czélra használt ékszer felföldhat és csillagokat ábrázolt, a közőket 28 rubin töltötte ki. Volt az ékszerek között több mellű is; az egyik például szivalakot ábrázolt s 45 gyémánt ragyogott rajta; egy másik egy csomó gyémánton álló, kiterjesztett szárnyú turulmadárt ábrázolt; a madár mellét, szárnyait és fejét gyémántok és rubinok díszítették. A gyűrűket felül vagy apró aranyrőzsa, vagy gyémántokból alkotott szivalak foglalja le. Ezüst kandellaberek, ezüst kancsók, aztán ezüst kupák (»pocula argentea vulgo edgybenjáró») a meghalt gróf czimerével, kannák (amphorata vulgo aranyos kannácska) és csészék zárják be a több ivre terjedő összeírás. Volt a grófkisasszonyok ingóságai között egy ezüst érem is Mtyás király képével, továbbá szép magyar könyvtár. Ez utóbbit azonban nem tartották érdemesnek összeírni, mivel az értékesebb ruhaneműeket is lefoglalták, ezek is leltárba kerültek. Kézelhetjük, milyen értéket képviselhettek e ruhákban, mikor az udvari kamara a két grófkisasszony szoknyáinak árából fedezte Likava megvisszállásának költségeit.

Régi magyar kalendárium. Érdekes régi kalendáriom került elő a közel múltban napfényre egy öreg lelkész könyvtárából. 1790-ből való, alakja kis zsebkönyvhöz hasonlít. Az első lapján ez a cím olvasható fekete és piros betűkkel:

«Házi és úti új és ó Kalendáriom Krisztus Urunk Születése után 1790-ik esztendőre, mely 65 napokból álló közönséges esztendő. A Polusnak 48 gradusval való magassága szerént Magyar Országra, Erdélyre és rész szerént az ó szomszéd Tartományira alkalmaztatott Stanislaus Dubranovszki mathematicus által. Hozzája adattak a' kedves Olvasóknak kedvekért ebben az esztendőben is valami Hadú történetek, és az Aranyoknak a' mostani rendelés szerént való új táblája. A' régi Lötsei formára. Nyomatattott Győrben, Streibig József priv. Könyv-nyomatató által.» Ezután a naptári rész következik, melyet érdekesek tesznek az egyes hónapokhoz fűzött versek. A többi közt így szól a január havi vers:

Minden jót kívánok szíveimből mindennek,
Hazánkat szerető belső, külső Rendnek,
Egész esztendőben gazdagnak, szegénynek,
Száljon mennyből rájok áldása Istennek.

A márcziusi vers:

Nem hagyja el soha Farkas farkasságát;
Barna barnaságát; róka rókaságát:
Bár bors-törőbe tőrd éb' feje vadságát,
Meg nem jobbittható vére' hamisságát.

A májusi vers is érdekes:

A pénz embérség ma, a ruha tisztesség,
Ur a' neve, kinek pénzében a' bőség,
TE a' neve a' kit le-nyom a' szegénység,
Tsak a' ringye rongya más keserves szükség.

A leányokra is gondolt a versek írója; október havában így emlékezik meg róluk:

A' ki kerül hátra, nem esik utában,
A' ki imádkozik, nem késik dolgában,
A' ki várakozik, még jót nyér vártában,
Várt Leány várat nyér, nem maradt pártában.

Elmondja ezután a kalendáriomcsináló, hogy a farsang hat hétig tartott, a fiatalság tehát eléggé jól kimulathatta magát. A leányok közül pedig azok, kik nem mentek férjhez a farsang alatt, vagy nem lettek jegyesek, vigasztalást találhattak az októberi kadenciában. A sáskák pusztítását többször felemlíti az öreg kalendáriom egyéb veszedelmekkel egyetemben. E szerint 1349., 1690., 1693., 1720., 1746. amaz esztendő, melyekben a sáskák nagy pusztítást vittek végbe. Nagy fölündulás volt 1523-ban, Erzsébet napján, úgy-szintén 1784 április 11-én. Az 1534-iki esztendőt olyannak említi, melyben a drágaság nagy volt. 1662-ben az árvíz sok kárt tett. 1709., 1719., 1738. években nagy dőghalál uralkodott. Utolsónak van említve, hogy 1788 február 9-én elkezdődött a törökkel való háború.

A Memnon-szobrok legendája (Arab mese). Mohamed meghódította az egész világot és minden népet hirdették: «Egy az Isten és az Allah, s Mahomed az ő prófétája.» Csak Egyiptom népe nem akarta elismerni a prófétát és imáda tovább köből faragott isteneit. Mahomed megátkozta e szobrokat, nem hogy válljanak porrá, hanem, hogy elevenedjenek meg. És a bűvös, szép alakok mint emberek mentek szét a nagy világba. Emberek voltak, csak éppen a szívük maradt kő. És inspiráltak lángoló, forró, őrzítő szerelmeket s mert a szívük kő volt, — érzéketlenül mentek keresztül az érettők meghasadó szívek tengerén. De — és itt volt a Mahomed átka — ha egy szív szerelmében érettők meghasadt — akkor a szobor újra kővé vált, csak a szívéből pattant le egy kis darab s a megcsorbult kőszív érző húsdarabbá vált. És akkor újra századokon keresztül őrizte néma mozdulatlansággal a sivatagot. Mint ember járt-kelt, de nem érzett, — mint szobor csak szenvedett, mert megcsorbult szíve a szél, a vihar, a számum haragjának minden mozdulatával végtelen szenvedést állott ki . . . és ha nem hiszed, menj ki csendes, holdvilágos estén s meg fogod hallani a kőszobrok fájó, keservesen síró zokogását ott az örök mocsarak partján.

VERSEK.

Hajók.

Egyik mosolygó kék habok
Szélid ölében andalog,
A másik bősziűt fergeteg
Viharos árján küzd, remeg.

Egynek virágos árbóczán
Galambcsapat, fehér, vidám,
Űl másikon törít szárnnyal agg
Holló sötéten, hallgatag.

Egyik napfényes ég alatt
Kies partok között halad,
A másik örök éjbe jár
És partot nem lát soha már.

Szicliák.

Állunk kopáron, ridegen,
Élünk keményen, hidegen,
Kerülnek játszi örömkök,
A mi magányunk nagy, örök.
Nehéz e sors, mit hordozunk,
De ég felé tör homlokunk,
Örködünk századok felett,
Ápoljuk a sásfészeket,
Embernek büszke célt szabunk,
Villámmal, vézszelet vi karunk,
S ha a magasból srba szállunk,
A föld is megremeg ulánunk.

Szabolányi Gyula.

A gör. katolikus magyarság egyházi és társadalmi életére vonatkozó közlemények jegyzéke.

I-ső évfolyam.

1. szám. Rákóczi népe: *Lampérth Géza.*
A «Magyar Világnak: *Rákosi Jenő.*
2. « Hajdúk és kuruczok: *Andor József.*
A hol a madár sem jár. (Hegyvidéki emlékeimből): *Divald Kornél.*
Havasi kürt. (Tiszavölgyi dal): *Vereczkei.*
3. « A Rákóczyak és a munkácsi püspökség (I.): *Fraknői Vilmos.*
4. « A Rákóczyak és a munkácsi püspökség (II.): *Fraknői Vilmos.*
5. « Husvétii gondolatok: *Melles Emil.*
6. « Egy kis honfoglalás (Visszaemlékezés 1896-ra): *Dr. Kenedi Géza.*
Az eperjesi főpásztor jótékonyága.
Az első husvét.
7. « Rutén népszokások (I.): *Dr. Katona Lajos.*
Emlékezés: *Kecsköczy Ödön.*
8. « Kalendárium per: *Csudáky Bertalan.*
Rutén népszokások (II.): *Dr. Katona Lajos.*
Schizmatikusok Hajdu-Dorogon: *Zsatkovics Kálmán.*
Mikár Zsigmond (1826 — 1906).
A görög katolikus országos bizottság tisztelgése a kultuszminiszternél.
9. « A «Magyar Világ»-ról. Impressiók. (Levél a szerkesztőhöz.)
10. « A hajdudorogi schisma okai: *Spectator.*
11. « A Felvidék fürdői és ásványvíztelepei (I.) (Hat képpel): *Dr. Hankó Vilmos.*
Szobrot Vasvári Pálnak. (A Magyar Világ szerkesztősége.)
A Magyar Görög Katolikusok Egyesülete.
12. « Vasvári Pál (arczképpel): *Csudáky Bertalan.*
Jövel szentlélek!: *Melles Eml.*
A Felvidék fürdői és ásványvíztelepei (II.) (Hét képpel): *Dr. Hankó Vilmos.*
A budapesti görög katolikus Egyháztanács tisztelgése a főpolgármesternél.
13. « Drohobeczky Gyula (arczképpel): —ts.
A Felvidék fürdői és ásványvíztelepei. (III.) (Négy képpel): *Dr. Hankó Vilmos.*
Dr. Vojtovich József.
14. « A Magyar Görög Katolikusok Egyesülete.
A nemzetiségi kérdés: *Szabó Jenő.*
A Felvidék fürdői és ásványvíztelepei. (Három képpel). Befejező közlemény (IV.) *Dr. Hankó Vilmos.*
A Magyar Görög Katolikusok Egyesületének értekezlete.
15. « A magyar liturgia útján: *Kárpáty.*
Leukanics Incze tartományfőnök halála.
A rutén templomi könyvek.
16. « Hajdudorog két zászlaja: *Petronius.*
A Magyar Görög Katolikusok Egyesülete.
Előfizetési felhívás a görög katolikus egyházban használt közének cz. hangjegyes munkára.
17. « Krasznibrod legendája: *Csudáky Bertalan.*
Szláv és magyarnyelvű egyházi könyveink kiadása.
18. « A katolikus autonómia: *Spectator.*
19. « Egyházi könyveink és a klauzula: *Petronius.*
A majsini monostor.

20. szám. A rutén kérdés Hajdudorogon (I.): *Petronius*.
A Magyar Görög Katolikusok Egyesülete:
Dr. Demjanovich Emil.
21. " A rutén kérdés Hajdudorogon (II.): *Petronius*.
22. " Roskovich Ignác és a magyar nyelv (I.): *Csurgovich György*.
23. " Roskovich Ignác és a magyar nyelv (II.): *Csurgovich György*.
Háziipar a Felvidéken.
24. " A kongrua (Interview egy nemzeti titokról) (I):
Petronius.
25. " A kongrua (Interview egy nemzeti titokról) (II):
Petronius.
26. " Firczák Gyula.
A kongrua (Interview egy nemzeti titokról) (III.):
Petronius.
Csernekhegy legendája: *Molnár S. Emil*.
Templomszentelés Kozmán.
27. " A mi világunkból: *Dr. Demjanovich Emil*.
Váljunk el!: *Petronius*.
A naptáregyesítés.
A magyar gör. kath. papság hódolata Rákóczi
hamvainál.
A magyar görög katolikusok egyesületének
választmányi ülése.
28. " Medvigy Mihály: *Petronius*.
Liturgikus könyveink kiadása.
29. " Emlékezés: *Petronius*.
Orosz mise Makón.
30. " V. B. T. T. (I.): *Petronius*.
31. " V. B. T. T. (II.): *Petronius*.
Részlet a hegyvidéki akcióból! *Vinitius*.
32. " Rampolla és a görög katolikus magyarok:
Petronius.
Orosz nép-ének Makón: *Vinitius*.
A bujdosók hamvai.
II. Rákóczi Ferencz és De Camelis püspök:
Zsatkovics Kálmán.
34. " A budapesti görög katolikus parochia:
Petronius.
A nagykarolyi eset: *Vinitius*.
Drohobeczy püspök pásztorlevele.
Post festa. (A görög katolikus papság Rákóczi
koporsójánál.)
35. " Új honfoglalók: *Petronius*.
A budapesti gör. kath. egyházközség köréből.
36. " Adatok a papnevelés történetéhez a munkácsi
egyházmegyében: *Zsatkovics Kálmán*.
Rákóczi-zászló és a rutén elnevezés: *Spectator*.
37. " Magyar nyelv a hadseregben és a görög kato-
likus egyházban (I.): *Vinitius*.
A munkácsi püspökség és a Rákócziak: *Frak-
női Vilmos*.
38. " Magyar nyelv a hadseregben és a görög kato-
likus egyházban (II.): *Vinitius*.
Rákóczi-zászló és a ruthén elnevezés: *Janovich
Gyula*.
39. " Egyesületünk és a nemzetiségi kérdés. (I.)
Vereczkei.
Szózat — Rákóczi népéhez: *Csurgovich György*.
A vatikán és a magyar görög katolikusok.
40. " Egyesületünk és a nemzetiségi kérdés (II.)
Vereczkei.
A Vasvári Pál Kör.
41. " Kovaliczky Zeno.
42. " A budapesti görög katolikus egyházközség
szervező egyháztanácsa.

II-ik évfolyam.

1. szám. Egy ünnepnapj kérdés: *Laborez*.
Karácsonyi szokások a Felvidéken: *Zsatkovics
Kálmán*.
Az ungvári szent Bazil-rendi monostor inter-
natusa.
2. " Jegyzetek egy énekes könyvről: *Ungvári*.
Vízkeresztj szokások: *Vinnay B*.
Ünnepi köszöntő (Felső-Zemplénből) oroszából:
Vereczkei.
3. " Kongrua a képviselőházban: *Szabó Jenő*.
A Kongrua és az autonomia.
4. " A hajdudorogi püspökség: *Vinitius*.
A magyar liturgia.
5. " Az amerikai gör. kath. püspökség: *Spectator*.
Tiszavölgyi képek (I.): *Romanecz Aladár*.
Utazás egy cikk körül: *Dr. Ujhelyi Sándor*.
Lelkészeink és a IV-ik osztályu kereseti adó:
Toronyai.
A budapesti gör. kath. egyházközség gyűlése.
6. " Billingvizmus a görög rítusban: *Vinitius*.
Tiszavölgyi képek (II.): *Romanecz Aladár*.
7. " Bátorító jelenségek (I.): *Vinitius*.
A budapesti gör. kath. egyháztanács közgyű-
lése: *Tapolczay*.
A budapesti gör. kath. templom felszerelése.
Magyar liturgia Makón.
Pater Nilles: *Laborez*.
8. " Bátorító jelenségek (II.): *Vinitius*.
Tiszavölgyi képek (III.): *Romanecz Aladár*.
9. " Magyar és osztrák uniopolitika (I.): *Vinitius*.
Tiszavölgyi képek (IV.): *Romanecz Aladár*.
Bécs az ungvári szentszék ellen.
10. " Egy kulisszatitok. (Részlet az 1900. évi római
zarándoklat történetéről): *Szabó Jenő*.
A gör. kath. magyarok római zarándokútja:
Melles Emil.
Magyar és osztrák uniopolitika (II.): *Vinitius*.
Rómában. (Visszaemlékezés a gör. kath. magya-
rok 1900. évi zarándoklatára): *Szabó Jenőné*.
Tiszavölgyi képek (V.): *Romanecz Aladár*.
12. " Erőgyűjtés: (A Magyar Világ szerkesztősege.)
Tiszavölgyi képek (VI.): *Romanecz Aladár*.
Vasvári Pál szobra.
- 13-14. sz. Jövönk alapjai.
Két fópásztori emlékirat.
Tiszavölgyi képek (VII.): *Romanecz Aladár*.
Rákóczi népe: *Lampérth Géza*.

Értesítés.

Azon előfizetőinket, akik január hó elsején egész évre eszkozölték előfizetéseiket, tisztelettel értesítjük, hogy lapunk megszünése folytán visszamaradt díjaikat az előfizetési nyugtató előmutatása alapján, április hó 20-ig a «Magyar Világ» kiadóhivatalában (VIII. ker., József-körút 14. sz., Dr. Demjanovich Emil főszerkesztőnél) átvehetik.

Budapest, 1907 márczius 31.

Tisztelettel

A „Magyar Világ” kiadóhivatala.